

CARTEA ALBĂ A MASS-MEDIA MOLDOVENEȘTI

www.viitorul.org

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

CARTEA ALBĂ A MASS-MEDIA MOLDOVENEȘTI

Coordonatori: Dr. Marina Dumbravă, Moldova-Institut Leipzig (capitolele 1 și 2)
și Ghenadie Mocanu, IDIS „Viitorul” (capitolele 3 și 4)
Operatori: Furtună Ana și Daniela Galai-Coadă
Consultant juridic: Marin Gurin

Studiu produs în cadrul proiectului „Dezvoltarea și promovarea unui climat mediatic modern în Republica Moldova”, implementat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” și finanțat de Uniunea Europeană.

Proiect implementat de
Institutul pentru
Dezvoltare și Inițiative Sociale
(IDIS) „Viitorul”

IDIS „Viitorul”

Str. Iacob Hîncu 10/1
Chișinău, MD 2001
Tel: (+373 22) 22 18 44
Fax: (+373 22) 24 57 14
www.viitorul.org

Proiect implementat
în parteneriat cu
Moldova-Institut Leipzig
Moldova-Institut Leipzig

<http://www.uni-leipzig.de>

Proiect finanțat de Uniunea
Europeană

Delegația Uniunii Europene
în Republica Moldova

12 Kogălniceanu str.,
Chisinau, MD 2001
Tel: (+373 22) 50 52 10
Fax: (+373 22) 27 26 22
www.delmda.ec.europa.eu

Uniunea Europeană este constituită din 27 state membre, care au decis să-și unească treptat abilitățile, resursele și destinele. Împreună, pe parcursul unei perioade de 50 de ani de extindere, ele au creat o zonă de stabilitate, democrație și dezvoltare durabilă, menținând în același timp diversitatea culturală, toleranța, și libertățile individuale. Uniunea Europeană este decisă de a împărtăși realizările și valorile sale cu țările și oamenii din afara frontierelor sale.

Opiniile exprimate în această publicație nu reflectă neapărat punctul de vedere al Comisiei Europene.

CUPRINS

Sumar executiv.....	5
Introducere.....	7
I. Mediul legislativ favorabil pentru funcționarea mass-media	8
1.1. Selectarea informației.....	8
1.2. Accesul la informație (documente)	8
1.2.1. Aspecte structurale ale accesului la informație.....	10
1.2.2. Accesul la luarea deciziilor de către organele guvernamentale.....	11
1.2.3. Accesul la informație și măsurile eficiente de aplicare.....	13
1.2.4. Protecția surselor de informație.....	17
1.3. Libertatea mass-media și reglementări directe asupra conținutului mass-media	19
1.3.1. Principalele condiții	19
1.3.2. Probleme cu privire la respectul onoarei, demnității și reputației profesionale.....	20
1.3.3. Forme de reglementare a conținutului	22
II. Auto-reglementarea mass-media	27
2.1. Auto-reglementarea mass-media în Germania.....	27
2.2. Consiliul de presă din Austria	30
2.3. Auto-reglementarea mass-media în Suedia.....	31
2.4. Auto-reglementarea presei în România.....	31
2.5. Consiliul de presă din Republica Moldova.....	33
III. Analiza acțiunilor de solidaritate cu colegii de breaslă și proteste pentru apărarea libertății de exprimare ...	35
IV. Concluzii și recomandări	40

Dumbrava, Marina

Cartea alba a Mass-Media Moldovenesti / Marina Dumbrava, Ghenadie Mocanu ; coord.: Marina Dumbrava, Ghenadie Mocanu ; consultant
juridic: Marin Gurin ; Inst. pentru Dezvoltare si Initiative Sociale (IDIS) “Viitorul”. - Ch. : IDIS “Viitorul”,
2011 (Tipogr. “MS Logo”
SRL) - 40 p. Apare cu sprijinul financiar al Uniunii Europene. - 50 ex.

ISBN 978-9975-4216-0-7.

070(478)

D 89

SUMAR EXECUTIV

Libertatea de exprimare reprezintă unul din postulatele statului democratic. În măsura respectării acestui principiu de către instituțiile publice, putem spune cât de democratic este sau nu statul respectiv și cât de liberă este societatea.

Prezentul studiu este realizat în cadrul proiectului „Dezvoltarea și promovarea unui climat mediatic modern în Republica Moldova”, implementat cu suportul Delegației Uniunii Europene în Moldova în cadrul Instrumentului European pentru Democrație și Drepturile Omului. Proiectul a fost lansat la 19 martie 2010.

Scopul general al acestei inițiative este promovarea și dezvoltarea unui climat mediatic modern și democratic în Republica Moldova, având ca obiective specifice: evaluarea situației libertății de exprimare și libertății presei în R. Moldova, consolidarea dialogului dintre mass-media și oficialii publici, cercetarea și evidențierea impedimentelor de ordin legal în acest domeniu, promovarea unei campanii de educație publică despre necesitatea edificării unui cadru mediatic modern și democratic în Republica Moldova.

Pe lângă promovarea recomandărilor de optimizare a legislației cu privire la libertatea de exprimare și sectorul media, proiectul include și elaborarea unei Foi de parcurs pentru europenizarea acestui domeniu. Pentru a descuraja ingerințele politicului în activitatea jurnaliștilor, politicienii au fost invitați să semneze public un Acord de Neimplicare în Politica Editorială a Mass-media.

Etapetele proiectului au fost marcate de dialogul și cooperarea între Comisia parlamentară pentru educație, cultură, cercetare și mass-media, Consiliul Coordonator al Audiovizualului și managerii de presă. Au organizate două mese rotunde în format ex-

tins, pentru a dezbate propunerile de ajustare a legislației media, dar și patru cluburi de discuții, într-un format mai lejer. Proiectul gestionat de IDIS „Viitorul” a inclus, de asemenea, și o campanie de promovare a libertății de exprimare și protecției datelor cu caracter personal. Prin intermediul postereilor, calendarelor tematice, dar și a unor serii de articole plasate în media locale, au fost prezentate soluțiile la problemele cu care se confruntă media în R. Moldova, insistându-se asupra optimizării legislației.

Promovarea unui climat mediatic modern în Republica Moldova impune în primul rând realizarea unei condici a exemplilor și practicilor pozitive din arealul autohton, dar și referirea la istoriile de succes înregistrate în Uniunea Europeană. **Cartea albă a mass-media moldovenești** are ca scop identificarea și descrierea practicilor pozitive despre libertatea exprimării și accesul la informație, mecanismele de auto-reglementare ale activității jurnaliștilor, precum și inventarierea reacțiilor jurnaliștilor la încălcarea acestor drepturi.

Structura studiului. Studiul este structurat în trei capitole. Cazurile concrete sunt însoțite de descrierea unor componente necesare pentru libertatea efectivă a libertății de exprimare și mass-media, precum și a unui mediu legislativ favorabil pentru funcționarea mass-media.

Capitolul 1, Drepturile jurnaliștilor și apărarea valorilor profesionale, include exemple din cadrul legislativ al RM, prevederi bine formulate care reușesc să garanteze accesul la informație, care corespund standardelor internaționale, dar și exemple de succes de implementare ale acestor prevederi, politica autorităților în ceea ce privește furnizarea informației. Totodată, au fost surprinse

atât cazuri de protest și declarații de protest din partea jurnaliștilor fata de politica de „struț” din partea autorităților de stat, cât și cazurile de deschidere a autorităților, reacțiile pozitive din partea guvernanților privind disponibilitatea instituțiilor publice din RM de a furniza informații. De asemenea, au fost trasate modalitățile de reacție a jurnaliștilor pentru apărarea garanției independenței editoriale și lupta împotriva cenzurii, precum și acțiuni de solidaritate de breaslă împotriva cenzurii din partea statului.

Capitolul 2 cuprinde analiza autoreglementării pentru sectorul mediatic. Totodată, sunt aduse exemple de succes din Germania, Austria, Suedia, România.

Capitolul trei cuprinde analiza cazurilor concrete în care jurnaliștii au reacționat la încălcarea libertății de expresie, mass-media și a accesului la informație. Situațiile la care se face referință au fost selectate de operatori după următoarele criterii:

1. Existența cazurilor de protest, a declarațiilor de protest din partea jurnaliștilor față de politica de “struț”

din partea autorităților de stat

2. Acțiuni în judecată legate de defăimare și reacțiile din partea jurnaliștilor
3. Cazuri de protest ale jurnaliștilor pentru apărarea garanției independenței editoriale și lupta împotriva cenzurii
4. Acțiuni de solidaritate de breaslă împotriva cenzurii din partea statului.

A înțelege ce reprezintă un mediu favorabil pentru mass-media este util pentru a putea explica exact care factori determină gradul de libertate și independența unui post de radio, a unei stații de televiziune sau a unui ziar ori site de știri. E mult mai ușor de înțeles din care cauză nu este posibil crearea unui mediu favorabil dezvoltării mass-media, căci instrumentele de presiune asupra libertății de exprimare pot fi mai ușor definite și identificate. Deși cunoștințele despre cadrul legal pot fi utile, legislația mass-media în sine încă nu creează o societate civilă viabilă.

INTRODUCERE

Transformările produse în ultimii 20 ani în media din RM au fost dramatice, profilând probleme cu totul noi pentru jurnaliștii și profesia lor. Pe de o parte, formele brutale de cenzură și monopolul impus de stat și partidul aflat la guvernare până în 2009 au fost răsturnate, iar pe de altă parte, s-a trecut la forme mai subtile din partea politicului și a elitei comerciale, ceea ce submină dezvoltarea media independente. S-a înregistrat un progres în ceea ce privește reforma legislativă: abolirea legilor, care puneau restricții pe conținutul mass-media, adoptarea legii privind libertatea de exprimare, dezvoltarea unui cadru legal privind reglementarea audiovizualului privat și transformarea televiziunii și radioului de stat în servicii publice. Republica Moldova s-a confruntat de-a lungul timpului cu dificultăți în implementarea acestei legislații. Or, prea mare este tentația guvernelor, independent de culoarea lor politică, de a-și exercita controlul asupra mass-media: prea nou este încă pentru ei rolul de „câine de pază” al democrației. Noile libertăți au adus incertitudini pentru jurnaliști și profesia de jurnalist, care a suferit și suferă din cauza unor noi forme de presiune exercitate de către elitele politice.

În Republica Moldova jurnaliștii se confruntă cu un spectru foarte mare de probleme generate printre altele de incapacitatea regimurilor politice care se succedă la guvernare de a garanta drepturile constituționale și internaționale referitoare la libertatea presei, libera exprimare, pluralismul de opinii - drepturi fundamentale fără de care o societate nu poate să progreseze în interesul și spre binele tuturor cetățenilor.

Jurnaliștii din Republica Moldova nu au rămas indiferenți la derapajele antidemocrati-

tice ale guvernării. În perioada 1995-2001 au participat activ la formularea principiilor relațiilor presei libere și a jurnaliștilor cu statul și cu societatea. Organizațiile jurnaliștilor au elaborat și au propus Parlamentului o Concepție națională de promovare și dezvoltare a presei libere, adoptată în februarie 1999, au participat la elaborarea proiectelor de legi privind audiovizualul public, au dezbătut critic adoptarea Legii presei, a fost elaborat și a adoptat Codul Deontologic al Jurnalistului din Republica Moldova, co-semnat și de toate ONG-urile din domeniul mass-media.

Jurnaliștii și organizațiile de jurnaliști au organizat multiple manifestații de protest declanșate împotriva instituționalizării cenzurii la Compania de stat Teleradio-Moldova în anul 2002 și, în condițiile unui vid informațional politic, fără emisiuni și dezbateri politice, au organizat în fiecare duminică un serial dezbateri publice în aer liber la care au participat zeci de mii de cetățeni. Unele instituții mass-media independente au reușit să reziste și să informeze publicul despre evenimentele de 7 aprilie 2009.

Solidaritatea jurnaliștilor și acțiunile de protest ale jurnaliștilor au adus în atenția publică locală și internațională problemele care frământa societatea și breasla jurnalistică: controlul și presiunile politice asupra mass-media, situația precară a media independente, uzurparea politică a media publice, monopolul crescând al cercurilor guvernante asupra domeniului mass-media, privatizarea ilegală a mediilor publice, persecutarea jurnaliștilor, blocarea dreptului accesului la informație a jurnaliștilor, lipsa de transparență în activitatea instituțiilor statului, obediența politică a jurnaliștilor în detrimentul normelor deontologice ale breslei.

I. MEDIUL LEGISLATIV FAVORABIL PENTRU FUNCȚIONAREA MASS-MEDIA

1.1. *Selectarea informației*

Să ne imaginăm un sistem în care jurnaliștii sunt „independenți” - în sensul că aceștia pot scrie ceea ce vor, dar accesul lor la informație este limitat. Desigur, toți jurnaliștii au anumite limite în munca lor. Ei lucrează în termeni de timp restrânși, de aici și vine dificultatea de a investi în timpul necesar pentru o investigație jurnalistică de amploare. Există, de asemenea, și constrângeri bugetare. Asupra jurnaliștilor veghează editorii, care le limitează călătoriile și le indică deseori temele de investigație. Oricum, un mediu propice pentru dezvoltarea mass-media poate fi observat bunăoară în faptul dacă jurnalistul adună informații, pentru a-și îndeplini cu succes rolul său. Colectarea informației este un alt factor important în libertatea informației. Fără acces la informație, jurnaliștii în principiu nu fac altceva decât să-și expună propria lor opinie. Însă, deși diversitatea opiniilor este o componentă importantă a societății democratice, dezvoltării și menținerii acesteia nu este de ajuns. Posibilitatea de a informa cetățenii depinde de capacitatea jurnaliștilor de a avea acces la surse de informare. Fără acest tip de jurnalism, societatea poate desigur avea o presă liberă și independentă, dar ea va beneficia doar limitat de rolul pe care presa îl are într-o societate democratică, ca puterea a patra în stat.

1.2 *Accesul la informație (documente)*

O condiție necesară pentru jurnalismul de calitate este posibilitatea de a avea acces

la informații în arhive, uneori neglijate și inaccesibile, care sunt administrate sau sunt sub controlul autorităților publice. Mediul propice pentru dezvoltarea mass-media presupune existența unor garanții legale în privința acestor activități. Adesea, astfel de garanții sunt incluse în legile generale, care recunosc dreptul cetățenilor pentru accesul la documente. Însă, deși în ele nu se indică în mod direct drepturile jurnaliștilor, ei se bucură de aceleași drepturi ca toți ceilalți cetățeni. Dimpotrivă, în cazul în care aceste garanții nu există, societatea este lipsită de un element necesar pentru eficacitatea muncii jurnaliștilor, în special în cazul în care legislația penală interzice Guvernului să dezvăluie conținutul documentelor și prevede sancțiuni împotriva dezvăluirii secretelor de stat.

Accesul la informații necesită, de obicei, garanții juridice. Legislația privind protecția jurnaliștilor de cenzură este insuficientă, precum insuficientă este și existența unor norme constituționale sau internaționale aplicabile. Este necesar o legislație specială, care să recunoască și să afirme principiul de acces și sprijinirea măsurilor de reglementare, care sunt direct legate de numeroase probleme practice.

FOCUS: Legi care garantează dreptul la informație și corespund standardelor internaționale

În linii generale, legislația națională creează condiții favorabile pentru exercitarea dreptului la informație, fapt recunoscut atât la scară națională, cât și internațională. Totuși, anumite acte normative și prevederi continuă să contravină standardelor internaționale, normelor constituționale și Legii pri-

vind accesul la informație. Și mai multe restanțe și provocări există sub aspectul implementării legislației.

Constituția RM.

Articolul 34 din Constituția Republicii Moldova (adoptată la 29 iulie 1994 Monitorul Oficial nr. 1 din 12.08.1994) stipulează că dreptul persoanei de a avea acces la orice informație nu poate fi îngărdit; autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal; dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională; mijloacele de informare publică, de stat sau private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice; mijloacele de informare publică nu sunt supuse cenzurii. Astfel, normele constituționale consfințesc și garantează exercitarea dreptului la informație, servind drept bază pentru adoptarea actelor normative legislative.

Alte prevederi sunt incluse într-un șir de articole privind democrația și pluralismul politic; dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle; libertatea opiniei și a exprimării; libertatea creației; libertatea întrunirilor; dreptul de petiționare; restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți; caracterul public al dezbaterilor judiciare.

Legea privind accesul la informație nr. 982-XIV din 11.05.2000, Monitorul Oficial nr. 88-90 din 28.07.2000, întrunește cerințele de bază internaționale:

- legea consfințește principiul maximei transparențe;
- instituțiile publice sunt obligate să-și publice din oficiu documentele importante;
- instituțiile publice trebuie să promoveze activ transparența în procesul guvernării;
- orice persoană care solicită informații,

în condițiile Legii privind accesul la informație, este absolută de obligația de a-și justifica interesul pentru informațiile solicitate;

- excepțiile sunt strict delimitate și clar formulate, acestea urmând a servi interesul public;

- cererile de informații vor fi soluționate neîntârziat și corect;

- solicitantii nu trebuie să fie descurajați să depună cereri din cauza costurilor mari;

- ședințele instituțiilor publice vor fi deschise publicului;

- persoana care se consideră lezată într-un drept sau interes legitim de către furnizorul de informații poate ataca acțiunile sau inacțiunile acestuia atât pe cale extrajudiciară, cât și direct în instanța de judecată.

Legea privind transparența în procesul decizional nr. 239-XVI din 13.11.2008, Monitorul Oficial nr. 215-217/798 din 05.12.2008

Domeniul de aplicare al legii îl constituie totalitatea raporturilor juridice, stabilite în cadrul procesului decizional, dintre cetățeni, asociații, alte părți interesate, pe de o parte, și autoritățile publice, pe de altă parte. Sub incidența legii cad autoritățile publice centrale, autoritățile administrației publice locale și persoanele juridice de drept public și privat care gestionează și utilizează mijloace financiare publice.

La inițierea procesului de elaborare a deciziei, autoritatea publică plasează, cu cel puțin 15 zile lucrătoare pînă la examinarea deciziei, anunțul respectiv pe pagina web oficială, îl expediază prin intermediul poștei electronice părților interesate, îl afișează la sediul său într-un spațiu accesibil publicului și/sau îl difuzează în mass-media centrală sau locală, după caz. Anunțul referitor la inițierea elaborării deciziei trebuie să conțină, în mod obligatoriu:

- a) argumentarea necesității de a adopta decizia;

- b) termenul-limită, locul și modalitatea în care cetățenii, asociațiile constituite în corespundere cu legea, alte părți interesate

pot avea acces la proiectul de decizie și pot prezenta sau expedia recomandări;

c) datele de contact ale persoanelor responsabile de recepționarea și examinarea recomandărilor.

Consultarea cetățenilor, altor părți interesate se asigură de către autoritatea publică responsabilă de elaborarea proiectului de decizie prin dezbateri publice, audieri publice, sondaj de opinie, referendum, solicitarea opiniilor experților în domeniu, crearea grupurilor de lucru permanente sau ad-hoc cu participarea reprezentanților societății civile.

Termenul de prezentare a recomandărilor asupra proiectelor de decizii va constitui cel mult 15 zile lucrătoare din data mediatizării anunțului referitor la inițierea elaborării deciziei, cu posibilitatea extinderii acestui termen, după caz.

În pofida faptului că din legislația autohtonă nu lipsesc prevederi ce reglementează dreptul la informație, transpunerea lor în practică nu întotdeauna este asigurată.

Nici în legea privind accesul la informație și nici în legea privind transparența în procesul decizional nu este prevăzut un anumit mecanism de obligare a funcționarilor publici să respecte normele legale. În caz că accesul la informație este refuzat sau nu este acordat conform prevederilor, cetățeanul ce se consideră limitat în drepturile sale, poate merge în instanța de judecată. Acest fapt însă nu asigură nicidecum respectarea legilor în cauză, deoarece procesele de judecată sunt de regulă îndelungate și implică anumite cheltuieli, fapt care descurajează persoanele respective de a-și apăra acest drept. Legea privind accesul la informație prevede și o cale extrajudiciară de atac ale acțiunilor/inacțiunilor a furnizorului de informații, prin intermediul avocatului parlamentar. Însă în privința capacităților acestuia de a contribui la soluționarea conflictului de asemenea există anumite rezerve¹.

¹ Auditul sistemului democratic în Republica Moldova : Antologie de studii asupra guvernării / Veaceslav Berbeca, Cornel Ciurea, Marin Gurin [et al.] ; IDIS "Viitorul", 2011, pag. 54

Legea privind transparența în procesul decizional este, de asemenea, respectată în mod spontan și periodic. Exemplul cel mai elocvent îl poate oferi site-ul Parlamentului, care nici nu conține proiectele de legi înaintate, examinate sau adoptate și periodic nici nu este accesibil. O altă problemă importantă ce ține de respectarea acestei legi constă în faptul că la inițierea procesului de elaborare a deciziei, inițiatorul rareori anexează și argumentează necesitatea unei astfel de inițiative, deseori este încălcat termenul de 15 zile pentru plasarea anunțului cu privire la inițierea deciziei, consultările purtând un caracter mai mult formal.

1.2.1. Aspecte structurale ale accesului la informație

Caracteristica principală a legislației privind accesul la informație este faptul că orice informație, pe care o dețin organele de stat, este deschisă publicului, în cazul în care nu este sub interdicții prevăzute în diferite acte legislative. Conform acestui principiu, sarcina de a justifica refuzul de a divulga această informație rămâne pe seama funcționarului de stat.

Aplicarea libertății informației asupra organelor de stat

Legislația efectivă în domeniul libertății informației ar trebui să fie utilizată pe scară largă în instituțiile publice de stat. Aici e relevantă întrebarea dacă se aplică o astfel de legislație și asupra organului legislativ. Dacă da, atunci dreptul general de acces la documentele legislative ar trebui să includă nu doar accesul la sesiunile plenare ale Legislativului, ci și a proiectelor de legi și audierile la nivelul comisiilor parlamentare. Doar în acest mod jurnaliștii au oportunitatea de a informa publicul cu privire la intențiile comisiilor parlamentare și dezbaterile pe marginea problemelor politice importante, nu doar în cadrul ședințelor plenare, când rezul-

tatul poate fi deja prevăzut. Procesele verbale ale ședințelor plenare ale Legislativului, precum și a comisiilor parlamentare ar trebui să fie accesibile fără careva impedimente și într-un termen restrâns. Or, esența unei guvernări democratice constă în oferirea accesului deschis la proiectele de legi și consultarea opiniei publice pentru modificarea acestora.

1.2.2. Accesul la luarea deciziilor de către organele guvernamentale

Pe lângă accesul la documente, un mediu bun pentru dezvoltarea mass-media presupune că reprezentanții mass-media au posibilitatea rezonabilă de a observa activitățile puterilor legislativă, executivă și judecătorească și de a informa publicul. Jurnaliștii sunt ochii și urechile societății. De aceea, în activitatea lor ei trebuie să se bucure de drepturi mai vaste decât cetățenii obișnuiți, cu atât mai mult că numărul de persoane admise la ședințe este limitat. Acest drept ar putea fi operaționalizat prin:

- **Dreptul jurnaliștilor de a participa la ședințele Parlamentului**
- **Dreptul de a avea acces la ședințele Executivului**
Este vorba de accesul la ședințele organelor guvernamentale, care iau adesea decizii politice importante (de exemplu, ședințele autorității responsabile pentru licențierea tele - și radio-difuzorilor)
- **Transmiterea în direct a ședințelor Parlamentului**
- Ca o tendință pozitivă, ar fi de notat reformele ce vor fi efectuate în justiție, și anume extinderea principiului de transparență a activității Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), fiind preconizată obligativitatea publicării materialelor adiționale la hotărârile CSM, opiniile separate ale membrilor CSM, plasarea stenogramelor ședințelor pe pagina web a CSM etc.

Jurnaliștii din RM au cerut accesul la următoarele informații necesare pentru a putea informa optimal populația despre lucrul parlamentarilor:

- publicarea declarațiilor pe venit ale parlamentarilor (legea privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății demnitarilor de stat, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere nr. 1264-XV din 19.07.2002 nu prevede mecanisme de pedepsire a celor care nu o fac, deși sunt obligați); publicarea materialelor care conțin textul legii care urmează a fi adoptat;
- publicare pe pagina web a datelor despre cheltuielile efectuate de către fracțiuni și deputați (aflați în deplasare) etc.;
- serviciul documentare în comun cu cel de presă - proiectele nu sunt făcute publice înainte de examinare.

Limitarea accesului la informație. Este recunoscut faptul că accesul la informație nu are și nu poate avea un caracter absolut: existența acestui drept nu deschide automat un acces nelimitat și necondiționat la informațiile din sectorul public. Dimpotrivă, se acceptă faptul că limitarea accesului la informație este condiționată de protecția secretului de stat. În același timp, orice excepție trebuie să îndeplinească mai multe cerințe. În primul rând, excepția ar trebui să fie prevăzută de lege. În plus, acest lucru înseamnă că excepțiile trebuie să fie descrise în detaliu. Astfel, legislația ar trebui să precizeze în mod clar și să conțină o listă deschisă a secretelor de stat. În ceea ce privește securitatea națională, dezvăluirea „secretelor de stat” este interzisă și în practica legislativă obișnuită. În unele țări este interzisă stabilirea anumitor categorii de informații ca fiind „secret de stat”. De exemplu, nu sunt considerate secrete informații relevante pentru problemele de ordin pu-

blic: informații referitoare la accidente sau dezastre naturale, care amenință sănătatea și siguranța cetățenilor, informații despre mediul înconjurător, informații despre starea de sănătate, educație, cultură și agricultură, informații privind activitățile ilegale comise de către Guvern și funcționari publici, informații cu privire la abuzuri ale drepturilor omului. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în articolul 10.1, prevede că statele semnatare garantează dreptul la libertatea de exprimare, sub care se înțelege și libertatea de a „primi informații, fără amestecul autorităților publice.” Articolul 10.2 din Convenție prevede că limitarea drepturilor prevăzute în articolul 10.1 trebuie să fie necesară într-o societate democratică pentru atingerea acestor obiective legitime. Există aici două categorii de excepții de la libertatea de exprimare: excepție întru satisfacerea intereselor publice și pentru a proteja interesele persoanelor fizice. Exemplele din prima categorie sunt interesele legate de securitate națională, economia și finanțele statului, legea și ordinea publică. Exemple din a doua categorie sunt interesele de viața privată a cetățenilor și secretele comerciale.

FOCUS: Acte privind limitarea accesului la informație în RM

Legea cu privire la secretul de stat nr. 245 din 27.11.2008, Monitorul Oficial nr. 45-46 din 27.02.2009

Sunt atribuite la secretul de stat un șir de informații din domeniul apărării naționale; din domeniul economiei, științei și tehnicii; din domeniul relațiilor externe; din sfera activității autorităților publice. Trezește nedumerire ambiguitatea prevederii de la ultimul compartiment al art.7 alin. (1), pct.5), lit.a), conform căreia poate fi secretizat „conținutul extraselor, comentariilor, proiectelor, părților acestora, al altor acte de uz intern ale autorităților publice, a căror divulgare ar putea conduce la divulgarea informațiilor atribuite la secret de stat”.

Articolul 8 stipulează informațiile care nu

se atribuie la secretul de stat. Astfel, nu pot fi secretizate informațiile privind: faptele de încălcare a drepturilor și libertăților omului și ale cetățeanului; starea mediului înconjurător, calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic; accidentele, catastrofele, fenomenele naturale periculoase și alte evenimente extraordinare care periclitează securitatea cetățenilor; starea sănătății populației, nivelul ei de trai, inclusiv alimentația, îmbrăcămintea, deservirea medicală și asigurarea socială, indicatorii sociodemografici; starea sănătății persoanelor care ocupă funcții de demnitate publică; faptele de încălcare a legii de către autoritățile publice și persoanele cu funcții de răspundere din cadrul acestora; starea reală de lucruri în domeniul învățământului, culturii, comerțului, agriculturii și al ordinii de drept. Nu se atribuie la secret de stat și nu pot fi secretizate și alte informații conform legislației naționale și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. Se interzice secretizarea informațiilor în cazul în care aceasta ar putea limita accesul la informațiile de interes public, s-ar putea răsfrânge negativ asupra realizării programelor de stat și de ramură ale dezvoltării social-economice și culturale sau ar putea reține concurența dintre agenții economici.

- Legea cu privire la secretul comercial nr. 171-XIII din 06.07.94, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 13 din 10.11.94.
- Legea privind organele securității statului nr. 619-XIII din 31.10.95, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 10 din 13.02.97.

Legea cu privire la secretul de stat include un spectru foarte larg de informații din categoria “secrete de stat”, ceea ce duce la limitarea, într-o măsură substanțială, a conținutului dreptului de acces la informație. Evident, anumite informații sunt, în mod real, “secrete de stat”, dar la fel de evident este că nu toate informațiile care au sau ar putea vreodată avea legătură cu siguranța națională

sunt “secrete de stat” și, prin urmare, scoase de sub controlul public.²

Exemplu de reacție a jurnaliștilor la politica de „secretomanie” a guvernului:

“Măine, în Parlament, va fi făcută publică lista Guvernului Filat. Istovită de așteptare, societatea va afla numele miniștrilor care, până în această zi, sunt păstrate în mare taină, de parcă divulgarea lor ar însemna pericol de moarte pentru viața acestora. De fapt, unul dintre liderii politici argumenta de ce eventualii miniștri trebuie „protejați”. „Ca nu cumva cineva să arunce în ei cu zoaie, încât nu s-ar mai putea spăla o vecie”.

Nu doar curiozitatea ziaristică ne-a făcut să tot întrebăm, în zilele de la urmă, cine, totuși, sunt candidați pentru funcțiile de miniștri, procuror general sau director SIS. Mai multe motive determină reprezentanții presei și ai societății civile să insiste ca să cunoască aceste nume ceva mai devreme decât în ziua de vineri, 25 septembrie, când ar urma să se producă prezentarea oficială a componenței cabinetului și a programului de guvernare ale acestuia. Într-o societate dominată, de vreun deceniu deja, de sărăcie, corupție, minciună, lașitate, ticăloșie și trădare, fiecare om sănătos la cap s-a obișnuit să trateze cu maximă prudență orice schimbare de personal din instituțiile statului. Ani în șir, ziariștii au scris despre felul în care se vindeau funcții importante la Ministerul de Interne, despre sumele fabuloase pe care le investeau părinții celor care vroiau să ajungă procurori peste noapte, despre „scumpețea” funcțiilor de judecător... Asemenea tranzațiilor sunt bine cunoscute și multora dintre actualii parlamentari. Cu siguranță, despre acest fenomen periculos din societatea noastră ar putea vorbi ore în șir, bunăoară, Alexandru Tănase sau Vitalie Nagacevschi... Dar, tăcere.

Unde-i transparența, dacă nici deputații

2 Centrul „Acces-info”: Raport trimestrial (6) privind evaluarea accesului la informațiile oficiale în Republica Moldova (în percepția reprezentanților mass-media și organizațiilor non-guvernamentale în domeniul libertății de exprimare și al accesului la informație), aprilie – iunie 2009. In: www.civic.md/.../58-raport-trimestrial-6-privind-evaluarea-accesului-la-informatiile-oficiale-in-republica-moldova.html

nu cunosc numele candidaților la portofoliile de miniștri? Cred că, în primul rând, Vlad Filat ar fi trebuit să manifeste maximă prudență. El ar fi trebuit să aibă curiozitatea de a afla și opinia societății despre viitorii membri ai Cabinetului său.

Or, ce garanții există că lista secretă a viitorilor miniștri nu este doldora de persoane cu un trecut dubios, oameni implicați în scheme corupte sau de persoane fățarnice, care nu au nimic în comun cu profesionismul, dar au știut să facă teatru, intrând în mânăca noilor guvernanți, sub pretextul că și ei ar fi oamenii schimbării? Vor accepta acești oameni ca, printre legile prioritare dezbătute în noul Legislativ, să fie Legea Lustrației?” (Aneta Grosu, „Miniștri secreți” Ziarul de Gardă, 20.09.2009)

1.2.3. Accesul la informație și măsurile eficiente de aplicare

Dreptul de acces la informație trebuie să fie însoțit de mecanisme eficiente pentru punerea sa în aplicare. Această cerință este formată din mai multe componente: căi eficiente de apărare a accesului la informație, amenințarea cu sancțiuni pentru încălcarea intenționată a acestui drept de către oficialii guvernamentali, numirea unui arbitru independent în materie de libertate de informare.

În același timp, legea trebuie să prevadă sancțiuni în caz de refuz de acces la documente. Legislația este în conformitate cu principiul libertății de informare, în cazul în care dreptul de acces la informații sau Codul Contravențional și/sau Codul penal conține dispoziții în care accesul este cuplat cu responsabilitatea oficialilor, care refuză să acorde un astfel de acces. Cu toate acestea, sancțiunile în acest caz trebuie aplicate cu precauție, pentru a nu avea efectul opus. Ar trebui oare trași la răspundere funcționarii publici, chiar și în cazurile în care se presupune că au acționat după prevederile legii?

FOCUS: Reacții pozitive din partea guvernanților: Disponibilitatea instituțiilor publice din RM de a furniza informații

“În ultimii ani în instanțele de judecată au fost examinate peste 300 de cazuri în domeniul accesului la informație. Putem vorbi deja de o anumită practică judiciară în acest domeniu, care, într-o anumită măsură, are un impact benefic asupra funcționarilor, solicitanților de informații, dar și asupra judecătorilor care au depășit mai multe erori regretabile din primii ani, obținând o mare experiență la examinarea dosarelor. Adresarea în instanța de judecată a jurnaliștilor de fiecare dată când li se încalcă dreptul la informație poate completa practica judiciară, contribuind într-o măsură mai mare atât la educarea funcționarilor publici care încalcă legislația și ignoră respectarea obligațiilor, cât și la sensibilizarea opiniei publice, la lichidarea analfabetismului juridic³”.

„Curtea Supremă de Justiție (CSJ) și-a lansat noua pagină electronică – (www.csj.md). Aceasta oferă acces public la baza de date a hotărârilor CSJ, la programul curent al tuturor ședințelor curții și la informații despre activitățile și structura instanței. Pe noua pagină au fost deja publicate circa 4500 de hotărâri. Site-ul a fost creat cu susținerea tehnică și financiară a Corporației Provoacărilor Mileniului, activitatea făcând parte din realizarea Programului Preliminar pe Țară al Republicii Moldova. Lansarea noului site face parte din strategia autorităților R. Moldova, menită să sporească transparența sistemului judiciar. Parlamentul a modificat Legea privind organizarea judecătorească, prin introducerea prevederii conform căreia judecătorii trebuie să-și publice hotărârile pe Internet. Toate judecătorii din Moldova vor fi obligate să-și publice

hotărârile pe paginile lor web începând cu 1 iunie 2009. Până la această dată, toate judecătorii și curțile de apel vor lansa noi pagini electronice, cu susținerea financiară și tehnică a Programului pentru Buna Guvernare⁴”.

În perioada septembrie-decembrie 2009, Guvernul a întreprins mai multe acțiuni privind promovarea accesului la informație și a transparenței în procesul decizional în cadrul autorităților administrației publice centrale, inclusiv⁵:

- la indicația Prim-ministrului, autoritățile administrației publice centrale au instituit linii telefonice verzi, iar informația despre liniile verzi este făcută publică prin intermediul mass-media și paginile web oficiale;

- au fost create pagini web oficiale pentru autoritățile nou create, cum ar fi Ministerul Tineretului și Sportului, Ministerul Culturii, Ministerul Construcțiilor și Dezvoltării Regionale etc.;

- pe pagina oficială a Guvernului a fost instalată opțiunea de transmitere on-line a ședințelor Executivului;

- în fiecare autoritate administrativă centrală au fost abilitați funcționari publici sau angajați în cabinetele demnitarilor cu atribuții de comunicare cu mass-media;

- pe paginile web oficiale au fost create compartimente dedicate transparenței în procesul decizional;

- unele autorități ale APC au elaborat și aprobat reguli interne de asigurare a transparenței în procesul decizional și au desemnat coordonatori privind respectarea principiilor transparenței în procesul decizional (Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Sănătății, Ministerul Economiei, Serviciul Vamal etc.);

- autoritățile administrative centrale au creat Registre ale părților interesate sau

4 http://www.csj.md/news.php?menu_id=135&lang=5

5 Raport de monitorizare a realizării reformei administrației publice centrale în Republica Moldova Ianuarie-martie 2009, cancelaria.gov.md

3 <http://www.prisa.md/uploads/prezentare.botnaru.pdf>

baze de date care includ asociații, ONG-urile, reprezentanți ai mediului de afaceri etc. (Ministerul Sănătății, Serviciul Vamal, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei etc.);

- au fost inițiate acțiuni de desecretizare a unor documente oficiale emise de Guvern.

Studiu de caz: Solidarizarea jurnaliștilor pentru a asigura accesul la informație

Judecătoria sectorului Centru din mun. Chișinău a obligat Întreprinderea de Stat „Calea Ferată din Moldova” (CFM) să furnizeze Asociației Presei Independente (API) informații privind construcția sectorului de cale ferată Cahul-Giurgiulești⁶

În iulie 2009, API i-a solicitat directorului general al CFM, Miron Găgăuz, date despre investițiile pe care CFM le-a făcut în construcția tronsonului de cale ferată Cahul-Giurgiulești, despre companiile contractate de CFM în acest sens și alte informații legate de aceste lucrări.

CFM a refuzat să ofere informațiile solicitate pe motiv că „CFM nu este furnizor de informații”, iar Legea privind accesul la informație se răsfrânge doar asupra funcționarilor publici, responsabili de furnizarea informațiilor și care iau decizii asupra lor.

API a atacat în instanța de judecată refuzul CFM, argumentând că această întreprindere este una de stat, prestează servicii publicului, iar informația solicitată se referă inclusiv la utilizarea banilor publici. Astfel, Întreprinderea de Stat „Calea Ferată din Moldova” (CFM) cade sub incidența Legii privind accesul la informație.

La 27 ianuarie 2010, Judecătoria sectorului Centru din mun. Chișinău a constatat că, prin refuzul de a furniza informațiile solicitate, CFM a încălcat accesul API la informație și a obligat CFM să

furnizeze API informația solicitată. Hotărârrea poate fi atacată cu apel.

Asociația Presei Independente a acționat în instanță Ministerul Finanțelor⁷ 15.01.2004

Asociația Presei Independente (API) a inițiat o acțiune în judecată împotriva Ministerului Finanțelor pe motiv de îngădire a accesului la informație contrar normelor legale. Procesul a fost pus pe rol la Curtea de Apel.

Departamentul de Investigații al API a solicitat Ministerului de Finanțe informații referitoare la sumele pe care statul le-a achitat și care urmează să le achite în baza titlurilor executorii. Procesul a fost câștigat.

<http://investigatii.md/index.php?art=17>

<http://investigatii.md/index.php?art=12>

<http://www.azi.md/news?ID=27686>

Curtea de Apel a dat câștig de cauză în două procese Asociației Presei Independente

REPORTER.MD, 2 februarie 2005

Centrul de Investigații Jurnalistice (CIN), fostul Departament de Investigații din cadrul Asociației Presei Independente (API) a câștigat două procese cu privire la accesul la informație, intentate împotriva Cancelariei de Stat și Ministerului Afacerilor Externe (MAE). Astfel, cele două instituții au fost obligate să ofere informațiile, care prezintă interes public, ziariștilor de investigații. Potrivit Agenției de Monitorizare a Presei “Monitor Media”, în aprilie 2004, Centrul de Investigații Jurnalistice a solicitat Cancelariei de Stat și MAE informații privind contractele de promovare a imaginii Republicii Moldova în presa internațională, încheiate de autoritățile de la

6 <http://www.api.md/news/9629/index.html>

7 <http://investigatii.md/index.php?art=17>

Chișinău în perioada 2001-2004, precum și valoarea și sursele din care au fost onorate clauzele financiare. În iunie 2004, CIN i-a solicitat lui Pantelei Taltu, președintele Comisiei centrale de control a declarațiilor cu privire la venituri și proprietate din cadrul Cancelariei de Stat, informații referitoare la veniturile și proprietatea declarată a conducătorilor statului și a organelor de drept. Însă, Cancelaria de Stat și MAE au ignorat demersurile ziaristilor de la CIN. De asemenea, Cornelia Cozonac a precizat că, în prezent, CIN mai are pe rol la Curtea de Apel încă două procese de judecată. Primul este intentat împotriva Procuraturii Generale, care a refuzat să difuzeze informații privind pensiile și indemnizațiile ilegale preconizate pentru un grup de procurori. Cel de-al doilea proces este intentat împotriva Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și a Corupției (CC-CEC), care a refuzat să ofere informații privind salariile angajaților centrului. În anul 2003, API a obținut câștig de cauză în alte două procese privind accesul la informație, inițiate împotriva Procuraturii Generale și CCCEC. Ambele instituții au oferit informația solicitată cu mult peste termenul de 30 de zile, prevăzut de lege.

http://www.ijc.md/index.php?option=com_content&task=view&id=61&Itemid=86

CEC sancționată pentru încălcarea Legii privind accesul la informație

Info-prim, 10 aprilie 2005

Comisia Electorală Centrală (CEC) a devenit subiectul unui proces judiciar pentru nerespectarea Legii privind accesul la informație, intentat de jurnalistul Ion Bogos. El a solicitat de la CEC fișele biografice ale membrilor acestei instituții. CEC însă a sfidat Legea privind accesul la informație, art. 5(2), care obligă posesorii informațiilor oficiale să ofere solicitanților date privind activitatea instituțiilor publice centrale. Potrivit Legii, CEC urma să pună la dispo-

ziția solicitantului CV-urile din momentul în care acestea erau disponibile, dar nu mai târziu de 15 zile lucrătoare. CSJ i-a dat câștig de cauză lui Ion Bogos în baza Constituției R. Moldova și Legii privind accesul la informație. Colegiul CSJ a stabilit că CEC „a încălcat dreptul reclamantului de a avea acces la informație”.

Curtea Supremă de Justiție a decis să încaseze de la CEC, în beneficiul reclamantului, 200 de lei în contul reparării prejudiciului moral, precum și cheltuielile de judecată, în cuantum de 571 de lei.

http://www.ijc.md/index.php?option=com_content&task=view&id=66&Itemid=86

Proces intentat instituțiilor de stat pe motiv de îngrădire a accesului la informație

BASA-press Curier Media nr. 22, noiembrie 2003

Asociația Presei Independente (API) a câștigat la sfârșitul săptămânii trecute un nou proces intentat instituțiilor de cercetare penală din Republica Moldova, de aceasta dată împotriva Procuraturii Generale, pe motiv de îngrădire a accesului la informație contrar normelor legale. Reprezentanta API, Cornelia Cozonac, a comunicat că Procuratura Generală a fost obligată să furnizeze Departamentului Investigații al API informațiile solicitate în vara acestui an. Cererile depuse de API în instanță au invocat în special Legea privind accesul la informație, potrivit căreia orice cetățean este în drept să solicite informații oficiale, iar instituțiile cărora le-au fost adresate cererile sunt obligate să le onoreze în maxim 15 zile.

Și CCCEC a pierdut la Curtea de Apel procesul intentat de API pentru aceleași motive.

http://www.ijc.md/index.php?option=com_content&task=view&id=177&Itemid=86

<http://investigatii.md/index.php?art=12>

1.2.4. Protecția surselor de informație

Un mediu favorabil pentru dezvoltarea mass-media implică recunoașterea din partea societății a necesității de a proteja sursele de informații confidențiale. Legile și codurile de conduită profesională în multe sisteme juridice reflectă postulatul că protecția surselor jurnalistice este o condiție fundamentală pentru colectarea de informații veridice. Sursele de informații care nu au încredere în faptul că jurnaliștii nu sunt obligați să divulge numele lor, nu vor furniza informații cu privire la chestiuni de interes public. Acest lucru reduce din eficacitatea presei în monitorizarea acțiunilor statului și deci punerea în aplicare a principului constituțional privind dreptul cetățenilor la informație.

Excepțiile privind protejarea surselor de informare sunt cele care vizează asigurarea drepturilor acuzaților în cauze penale în cazul când, de exemplu, un proces penal poate fi bazat pe identificarea principalului martor, al cărui nume este cunoscut unui jurnalist. Astfel, sunt necesare dovezi concludente că informațiile solicitate sunt necesare pentru caz și că nu există altă posibilitate de a obține informații dintr-o alta sursă decât mass-media⁸.

Mai există și o altă problemă controversată: cât de suficient poate fi interesul public, cu excepția cazurilor penale, pentru a cere jurnaliștilor să divulge sursele confidențiale? Cu aceasta întrebare s-a confruntat Curtea Europeană a Drepturilor Omului la 27.03.1996 în decizia în cazul Goodwin (Goodwin vs. Marea Britanie). În acest caz, o sursă a dezvăluit unui reporter detalii sensibile legate de o afacere, arătând situația financiară precară a acestuia. Luând în considerație faptul că divulgarea acestor informații ar putea dauna companiei, instanțele

⁸ Legea cu privire la libertatea de exprimare din 2010 oferă un exemplu pozitiv în acest sens, sursele bucurându-se de o protecție înaltă, iar excepțiile fiind limitate doar la cazurile penale, atunci când sunt cumulate câteva criterii.

britanice au decis că nici jurnalistul, și nici ziarul respectiv nu au dreptul să o divulge. În același timp, ei au cerut ca jurnalistul să numească sursele de informații confidențiale care, cum era de așteptat, a primit aceste informații ilegal.

Curtea Europeană a revizuit decizia instanțelor britanice și a decis că aceasta constituie o imixtiune în drepturile jurnaliștilor garantate de articolul 10 al Convenției Europene a Dreptului Omului; conform deciziei Curții, interesele societății, la care a apelat instanța britanică, nu pot fi considerate suficiente pentru a dezvălui informația. Instanța de asemenea a decis că pentru limitarea drepturilor de confidențialitate a surselor jurnalistice este necesară studierea cât mai atentă a circumstanțelor cazului în instanța de judecată.

FOCUS: Dreptul jurnalistului de a nu-și divulga sursa de informare este reglementat pe larg în legislația multor țări. Codul de procedură civilă din Germania prevede că jurnalistul este în drept să nu depună mărturii privind sursa de informare, cu excepția cazului când sursa își dă acordul să fie dezvăluită. Acest principiu juridic apără jurnalistul și în cazul refuzului de a da depoziții în cadrul unui proces judiciar. Codul de procedură civilă și practica judiciară din Germania consacră și principiul potrivit căruia interesul mass-media de a păstra confidențialitatea sursei de informare nu trebuie să prevaleze asupra necesității de a obține informația pentru contracararea unor infracțiuni și stabilirea pedepsei pentru săvârșirea lor.

În Austria, Franța, Germania și Suedia profesia de jurnalist intră în categoria profesiilor obligate să păstreze secretul profesional (numai dacă sursa nu-și da consimțământul asupra divulgării). În Germania, secretul profesional poate fi păstrat numai în cazurile civile, în cauzele penale, însă judecata poate cere jurnalistului să dezvălu-

ie conținutul sau sursa informației secrete atunci când sunt afectate interese de mare importanță, de exemplu, interesele statului în demascarea corupției sau când este vorba despre descoperirea crimei. În Austria și Franța legea îi dă dreptul jurnalistului citat ca martor să nu răspundă la întrebările care țin de sursele de informare. În Australia și Canada jurnaliștii pot fi amendați sau chiar privați de libertate pentru refuzul de a divulga sursa de informare. În majoritatea țărilor, fotografiile și materialele video sunt protejate într-o măsură mai mică decât informația confidențială, jurnaliștii fiind obligați să le prezinte, dacă instanța de judecată consideră că acestea pot fi utile pentru identificarea infractorilor. În Suedia, Legea privind libertatea presei prevede că jurnalistul poate fi tras la răspundere penală pentru dezvăluirea sursei de informare fără acordul acesteia (art. 7). Legislația suedeză extinde principiul constituțional pentru protecția sursei de informare și asupra funcționarilor publici care pot furniza liber informații presei.

Legislația Republicii Moldova conține unele norme privind protecția surselor de informare. Art.14 din Codul audiovizualului stipulează:

Articolul 14. Asigurarea confidențialității surselor de informare

(1) Caracterul confidențial al surselor de informare utilizate în conceperea sau elaborarea de știri, de emisiuni sau de alte elemente ale serviciilor de programe este garantat prin lege.

(2) Orice jurnalist sau realizator de programe este liber să nu dezvăluie date de natură să identifice sursa informațiilor obținute în legătură directă cu activitatea sa profesională.

(3) Se consideră date de natură să identifice o sursă de informare următoarele:

a) numele, numărul de telefon, adresa, alte date personale, precum și vocea sau imaginea unei surse;

b) circumstanțele concrete ale obținerii informațiilor de către jurnalist;

c) partea nepublicată a informației furnizate de sursa jurnalistului;

d) datele cu caracter personal ale jurnalistului sau radiodifuzorului, legate de activitatea pentru obținerea informațiilor difuzate.

(4) Persoanele care, prin efectul relațiilor lor profesionale cu jurnaliștii, iau cunoștință de informații de natură să identifice o sursă prin colectarea, tratarea editorială sau publicarea acestor informații beneficiază de aceeași protecție ca și jurnaliștii.

(5) Dezvăluirea unei surse de informare poate fi dispusă de instanțele de judecată numai dacă această dezvăluire este necesară pentru apărarea siguranței naționale sau ordinii publice, precum și pentru soluționarea cauzei în instanță de judecată, atunci când:

a) nu există sau au fost epuizate măsurile de alternativă la divulgare cu efect similar;

b) interesul legitim al divulgării depășește interesul legitim al nedivulgării.

Legea cu privire la libertatea de exprimare (2010) protejează confidențialitatea surselor, astfel încât media care a distribuit publicului informația obținută din surse confidențiale nu poate fi obligată să dezvăluie identitatea sursei în cadrul unui proces civil sau contravențional. Totodată, refuzul redacției de a dezvălui sursa de informare nu o lipsește de celelalte garanții de care beneficiază pârâtul într-o procedură judiciară. În același timp, în cadrul unui proces penal, organul de urmărire penală sau instanța de judecată, în condițiile legii, poate obliga instituția media să divulge sursa de informare numai dacă sunt întrunite cumulativ câteva condiții. De asemenea, legea impune termene care dacă sunt depășite fac imposibilă pretinderea despăgubirilor morale. Totodată, dacă cel care se consideră defăimat nu înaintează pretențiile privind compensarea prejudiciului moral în cererea prealabilă, el nu le poate pretinde în cererea de chemare în judecată.

1.3 Libertatea mass-media și reglementări directe asupra conținutului mass-media

Este recunoscut faptul că libertatea de exprimare și libertatea presei nu sunt absolute. În toate sistemele juridice se permite un grad mai mare sau mai mic de reglementare a conținutului mass-media pentru a se conforma cu anumite interese de stat, interesele societății și interesele private. Practic, acest regulament se efectuează prin reglementări directe de conținut care este creat prin actele puterii legislative, executive și judecătorești.

1.3.1 Principalele condiții

Recunoașterea faptului că libertatea de exprimare este de o importanță capitală pentru a păstra valorile fundamentale ale societății democratice a fost exprimat în mod repetat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, de exemplu:

Libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și una dintre condițiile de bază pentru progresul și pentru realizare a fiecărei persoane. Principiul libertății de exprimare se aplică nu numai „informațiilor” sau „ideilor” care sunt considerate favorabile și inofensive dar, de asemenea informațiilor și ideilor care ofensează, șochează și deranjează. Acestea sunt cerințele fără de care nu există „societate democratică” .

Intervenția în activitățile media nu este în sine o încălcare a normelor fundamentale ale libertății media. Însă, fără recunoașterea faptului că anumite acțiuni ar putea fi o potențială încălcare a drepturilor media, este ușor să se introducă restricții severe cu privire la punerea în aplicare a libertăților media.

Instrumente europene cu privire la libertatea de exprimare:

- Declarația privind libertatea de exprimare și informare (Comitetul Miniștrilor, 1982): dreptul la exprimare este condiție de bază a progresului și împlinirii oricărei persoane,
- Declarația privind politica de comunicare pentru viitor (a 6-a Conferință ministerială europeană privind politica de comunicare în masă, Cracovia, 15-16 iunie 2000);
- Rezoluția Consiliului Europei (74) 26 privind dreptul la replică – situația persoanei în relația cu presa
- Recomandarea CM al CoE nr. R (99)15 referitoare la reflectarea de către media a campaniilor electorale;
- Recomandarea sa nr. R(97) 20 privind “discursul care incită la ură” : amintind că libertatea discursului politic nu include libertatea de a exprima opinii rasiste care să incite la ură, xenofobie, antisemitism și la orice formă de intoleranță;
- Rezoluția 1165 (1998) a Adunării Parlamentare privind dreptul la respectarea vieții private.
- Recomandarea CM al CoE (2000) 7 asupra dreptului jurnaliștilor de a nu revela sursele lor de informare
- Recomandarea Adunării Parlamentare a CoE sa 1506 (2001) asupra libertății de exprimare și de informare în mass-media din Europa
- Declarația privind libertatea comunicării în Internet (CM al CoE, 2003)
- Normele Consiliului Europei privind Libertatea de Expresie și de Informare (2003)
- Declarația privind libertatea discursului politic în media (CM al CoE, 2004)

Legea cu privire la libertatea de exprimare⁹

În aprilie 2010, a fost adoptată *Legea cu privire la libertatea de exprimare*, care a intrat în vigoare în octombrie 2010. Această lege reprezintă o compilare a standardelor europene în domeniul libertății de exprimare și a protecției vieții private. Legea conține prevederi care se referă la extinderea dreptului la libera exprimare, la aspectele specifice ale libertății de exprimare a mass-media, la interdicția cenzurii, la libertatea de a critica statul și autoritățile publice, dreptul la respectul vieții private, inclusiv viața privată a persoanelor publice, la efectele prezumției nevinovăției în raport cu libertatea de exprimare, la protecția surselor etc.

Legea introduce o procedură prejudiciară de soluționare a cauzelor de defăimare (prin depunerea unei cereri prealabile la răspânditorul informației). De asemenea, legea introduce cerințe suplimentare față de forma cererii de chemare în judecată și prevederi noi cu privire la modul de calculare a taxei de stat pentru examinarea cererii. În lege se limitează măsurile de asigurare a acțiunilor care pot fi aplicate în cauzele de defăimare, se clarifică sarcina probațiunii și prezumțiile care urmează să fie aplicate în astfel de cauze, se explică modul de publicare a dezmințirii și replicii, modul de evaluare a prejudiciilor morale cauzate persoanelor fizice și juridice și circumstanțele care exclud răspunderea pentru defăimare.

Legea cu privire la libertatea de exprimare va contribui la examinarea adecvată a cauzelor cu privire la defăimare. Aplicarea corectă a legii va exclude practic posibilitatea violării dreptului la libera exprimare, ceea ce va reduce simțitor eventualele condamnări ale R. Moldova la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO).

1.3.2 Probleme cu privire la respectul onoarei, demnității și reputației profesionale

Într-un mediu juridic democrat, este importantă recunoașterea faptului că apărarea onoarei și demnității aduce ingerințe în exercitarea libertății presei.

Prin defăimare se înțelege o declarație care denigrează reputația unei persoane în ochii publicului. Legi care protejează persoanele de defăimare (calomnie) sunt disponibile în toate jurisdicțiile. Apărarea onoarei și demnității este recunoscută de către instrumentele internaționale. Normele juridice menite să protejeze aceste interese sunt de multe ori consemnate în Codul penal, precum și în Codul civil sau în normele de drept civil.

Cu toate acestea, în cazurile în care nu există forme clar definite de protecție, legile care protejează de defăimare pot servi ca un instrument de suprimare a libertății mass-media, care prin însăși natura sa prezintă opinii care exprimă deseori critica către indivizi. Aceasta ar putea fi interpretată ca o prezentare a persoanelor fizice într-o lumină negativă sau drept imixtiune în viața lor privată. Dacă legea care protejează de defăimare nu ia în considerație aspecte de libertate a presei, amenințarea cu o pedeapsă (penală, contravențională sau alta) va crea un teren fertil pentru auto-cenzura în detrimentul principiilor fundamentale ale democrației.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat de multe ori că oficialii guvernamentali ar trebui să trateze criticele la adresa lor în mass-media cu un grad mai mare de toleranță decât indivizii. Curtea Europeană a Drepturilor Omului recunoaște că opiniile sunt de natură personală și, spre deosebire de fapte, nu au nevoie de confirmare.

Declarația CEDO privind libertatea discursului politic în media

I. Libertatea de exprimare și informa-re prin media

Publicul trebuie să fie informat asupra

⁹ http://www.ijc.md/Publicatii/mlu/Raport_FOP_ro.pdf

chestiunilor de interes public, ceea ce include dreptul media de a difuza informații negative și opinii critice privind personalitățile politice și funcționarii, precum și dreptul publicului de a primi aceste informații și opinii.

II. Libertatea de a critica statul sau instituțiile publice

Statul, guvernul sau oricare alt organ al puterii executive, legislative sau judiciare poate face obiectul criticilor în media.

Persoanele care reprezintă aceste instituții rămân, pe de altă parte, protejate ca indivizi.

III. Dezbateră publică și controlul publicului asupra personalităților politice

Personalitățile politice au decis să apeleze la încrederea publicului și au acceptat să facă obiectul unei dezbateri politice publice, fiind în consecință supuși, prin media, unui control public atent și unei critici publice potențial virulente și dure asupra modului în care și-au exercitat sau își exercită atribuțiile.

IV. Controlul publicului asupra funcționarilor

Funcționarii trebuie să accepte să fie supuși controlului și criticii publice, în special prin mass-media, în ceea ce privește modul în care și-au exercitat sau își exercită atribuțiile, în măsura în care acest lucru este necesar pentru a asigura transparența și exercitarea responsabilă a atribuțiilor lor.

V. Libertatea de a satiriza

Genul umoristic și satiric, permite un grad mai ridicat de exagerare și chiar de provocare, atât timp cât nu induce publicul în eroare în privința faptelor.

VI. Reputația personalităților politice și a funcționarilor

Personalitățile politice nu ar trebui să beneficieze de o protecție mai mare a reputației lor și a altor drepturi decât celelalte persoane și nu ar trebui pronunțate sancțiuni mai severe în dreptul intern împotriva media, atunci când acestea din urmă critică personalitățile politice.

Acest principiu se aplică, de asemenea, și funcționarilor; nu ar trebui admise derogări decât atunci când ele sunt strict necesare pentru a le permite funcționarilor buna exercitare a atribuțiilor lor.

VII. Viața privată a personalităților politice și a funcționarilor

Viața privată și de familie a personalităților politice și funcționarilor ar trebui să fie protejată împotriva reportajelor din media, conform articolului 8 al Convenției. Totuși, informații despre viața lor privată pot fi dezvăluite dacă acestea constituie un subiect de interes public legat direct de modul în care ei și-au exercitat sau își exercită atribuțiile, ținându-se cont de necesitatea de a nu aduce prejudicii inutile unei terțe persoane.

Atunci când personalitățile politice și funcționarii atrag ei înșiși atenția asupra elementelor din viața lor privată, media sunt abilitate să-și exercite dreptul de a cerceta aceste elemente.

VIII. Căi de recurs împotriva violărilor prin media

Personalitățile politice și funcționarii nu ar trebui să aibă acces decât la mijloacele juridice de recurs de care dispun persoanele particulare în caz de violare a drepturilor lor prin media.

Daunele-interese și amenzile impuse în caz de insultă sau defăimare trebuie să prezinte un raport rezonabil de proporționalitate.

tate cu încălcarea drepturilor sau a reputației altuia, luând în considerare eventualele reparații voluntare efective și adecvate care au fost acordate de media și acceptate de persoanele în cauză.

Defăimarea sau insulta în media nu ar trebui să atragă după sine pedeapsa cu închisoarea, decât dacă această pedeapsă este strict necesară și proporțională în raport cu gravitatea violării drepturilor sau a reputației altuia și mai ales dacă alte drepturi fundamentale au fost grav încălcate prin declarațiile defăimătoare sau insultătoare din media, precum ar fi discursul care incita la ură.

Studiu de caz. Reacția jurnaliștilor de la publicația „Timpul” la decizia CEDO privind „cazul Skoda”

28 Noiembrie 2007

„Decizia de azi a CEDO - condamnarea R. Moldova pentru încălcarea articolului 10 din Convenție, Libertatea de exprimare - dovedește că am avut dreptate în „cazul Skoda” și că am acționat în spiritul normelor europene, pe care pretinde că le respecta și conducerea de la Chișinău. Conform acestor norme, dreptul la informare este unul dintre drepturile primordiale ale unei societăți,” se mai spune în declarația citată. // DECA-Press Dosarul cu cea mai mare rezonanță este „Timpul info-magazin și Anghel vs Moldova”, căruia Guvernul va trebui să-i achite despăgubiri în sumă de 13 800 euro. Reprezentanții ziarului Timpul au acuzat atragerea în judecată a ziarului pentru defăimare ca urmare a unui articol apărut în ianuarie 2004 în care era criticată lipsa de transparență din partea guvernului la procurarea unor mașini de lux.

<http://www.hr.un.md/news/299>

La 24 noiembrie 2009 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea în cauza Flux contra Moldovei (nr. 7) (cererea nr. 25367/05).

Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) a dat câștig de cauză ziarului FLUX într-un alt dosar, pierdut de

publicația noastră în toate instanțele naționale. Astfel, FLUX rămâne în continuare lider în Republica Moldova la capitolul câștigării proceselor la CEDO, acesta fiind deja al șaselea caz în care Curtea de la Strasbourg ne dă câștig de cauză. Conform circumstanțelor speței, la 9 aprilie 2004 ziarul „Flux” a publicat un articol intitulat „**Încă patru comuniști s-au pricopsit cu case din banii noștri**”.

Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art. 10 al Convenției (dreptul la libera exprimare). Ea a notat că situația examinată se referea la libertatea de exprimare a presei, care are sarcina de a răspândi informații și idei de interes public, articolul viza un politician de rang înalt, iar informația din articol se baza pe o sursă credibilă, directorul Fabricii de Conserve din Anenii Noi.

Curtea a acordat reclamantului 278 euro cu titlu de prejudicii materiale, 3000 euro cu titlu de prejudicii morale și 1800 cu titlu de cheltuieli.

<http://www.hr.un.md/news/258>

http://justice.md/md/jud_a/

Alt dosar câștigat de FLUX la CEDO 12.06.2007 <http://www.dejure.md/index.php?go=utile&c=9>¹⁰

1.3.3 Forme de reglementare a conținutului

Independența editorială și limitele ei

Un mediu favorabil dezvoltării media presupune că legislația mass-media este în stare să protejeze mass-media împotriva manipulării indirecte. În toate sistemele juridice există o gamă aproape nelimitată de posibilități pe care oficialii și persoanele fizice pot să utilizeze în încercările lor de a manipula mass-media.

Independența unei redacții poate fi afectată relativ ușor prin presiuni de natură politică, economică și juridică. Fiind lipsite de

¹⁰ Pentru alte cazuri din mass-media moldovenești vezi Anexa 1

independență financiară și depinzând de banii alocați de la buget, posturile de radio sau TV finanțate din bugetul public au tendința de a urmări linia „oficială” a puterii politice.

Mai mare este independența de care se bucură redacțiile posturilor de radio și de televiziune private. Fiind vorba de capital privat și de autofinanțare, activitatea este mai bine organizată, scopul urmărit fiind acela de a obține profit. Pericolul pierderii independenței redacționale poate să apară din cauza presiunilor făcute de proprietarul / proprietarii posturilor de radio și TV, având ca rezultat transformarea acestora în posturi care să servească scopurile personale și nu informarea cea mai obiectivă a publicului.

Faptul că unele instituții media din Republica Moldova favorizează o anumită formațiune politică reiese mai mult din politica editorială a instituțiilor mass-media, fiindcă transparența proprietății mass-media rămâne o lacună în R. Moldova. Deși nu figurează ca proprietari, șefii din umbră ai instituțiilor media dețin controlul efectiv asupra acestora.

Legea cu privire la deetatizarea publicațiilor periodice publice care a intrat în vigoare la începutul anului 2011 reprezintă un pas important în direcția sporirii independenței editoriale și libertății media, în condițiile în care în R. Moldova există peste 40 de publicații publice (de stat) centrale, raionale, municipale etc., care sunt controlate financiar și editorial de fondator. Legea stabilește modalități și proceduri de deetatizare a publicațiilor publice prin reorganizare, privatizare sau lichidare. Legea are scopul de a:

a) garanta, în condițiile pluralismului politic, libertatea de exprimare și accesul populației la informație, fapt ce ar contribui la libera formare a opiniei publice;

b) consolida independența editorială și de creație a publicațiilor periodice;

c) armoniza proporțiile proprietății publice cu funcțiile statului și ale unităților administrativ-teritoriale;

d) dezvolta concurența în domeniul publicațiilor periodice.

STUDII DE CAZ: Independența editorială și protestele jurnaliștilor din R. Moldova împotriva cenzurii de stat

1. Protest împotriva ingerinței în politica editorială a posturilor TV private (2001)

Decizia Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA) de a obliga posturile TV care emit prin cablu să emită integral programele TVM este un abuz și o ingerință directă a puterii în politica editorială a posturilor tv private, mai ales că Televiziunea Națională (TVM) este un post de televiziune de stat și reprezintă actuala putere”, a declarat deputatul PPCD, Ștefan Secăreanu¹¹.

Jurnaliștii de la compania de stat „Teleradio-Moldova” luptă împotriva cenzurii, cer respectarea libertății de exprimare a jurnaliștilor și dreptul de informare corectă a telespectatorilor.

27 februarie 2002, Moldova Azi¹²

Cei 150 de jurnaliști care protestează împotriva cenzurii comuniste, de la Compania de stat „Teleradio-Moldova”, au înaintat revendicările lor conducerii companiei, Parlamentului, Președinției și Guvernului.

Jurnaliștii cer să fie abrogată cenzura politică la posturile naționale de radio și televiziune, să fie respectată libertatea de exprimare a jurnaliștilor și dreptul de informare corectă a telespectatorilor și radioascultătorilor, să nu fie trunchiat adevărul, pe motiv că nu place guvernanților.

Ziaristii solicită asigurarea oglinzirii obiective a manifestațiilor populare anticomuniste, să se ofere spațiu de emisie Comitetului Național de grevă, să fie anulat tabu-ul asupra cuvintelor român, limba română, Basarabia, Istoria Românilor, regim totalitar.

11 http://www.ijc.md/index.php?option=com_content&task=view&id=140&Itemid=86

12 <http://old.azi.md/print/17972/Ro>

Ziariștii cer introducerea în grila de programe a TVM a unor emisiuni în limba română de dezbateri pe teme politice, economice, sociale, culturale, având moderatori jurnaliști independenți, ai căror probitate morala și profesională să nu poată fi pusă la îndoială. Angajații „Telerradio-Moldova” cer să nu fie intimidați și persecutați ziariștii, pentru opțiunile lor politice.

Uniunea Jurnaliștilor din Moldova se solidarizează cu jurnaliștii protestatari și își asumă responsabilitate de a informa neîntârziat Direcția mass-media a Consiliului European, organizațiile mondiale de specialitate - Federația Internațională a Jurnaliștilor, Institutul Internațional de Presă, Reporterii fără Frontieră și Articolul XIX.

2. Jurnaliștii protestează împotriva cenzurii¹³

La 25 februarie 2002, 331 de angajați ai TVM au semnat o declarație de protest împotriva cenzurii. La 27 februarie 2002, angajații TVM au decis să declare grevă pasivă.

Pe data 27 februarie, după ce a fost sistat programul Mesager la TVM, jurnaliștii au intrat cu toții în studiou și au blocat emisiile. Pe ecran s-au perindat doar câteva cuvinte „protestăm împotriva cenzurii”. Potrivit reclamanților, TVM a fost supusă cenzurii pe întreg parcursul existenței sale. Totuși, după februarie 2001, când Partidul Comuniștilor a câștigat cu o majoritate largă alegerile parlamentare, cenzura a devenit intolerabilă.

La 7 martie 2002, Parlamentul a creat o comisie parlamentară specială, care să elaboreze „o strategie pentru îmbunătățirea activității [TVM]”.

La 26 iulie 2002, Parlamentul a adoptat Legea nr. 1320-XV cu privire la instituția publică națională a audiovizualului Compania „Telerradio-Moldova”, prin care Compania de Stat „Telerradio-Moldova” a devenit o Companie Publică.

3. Protest împotriva cenzurii de stat¹⁴

Mai-iunie 2003

Jurnalista Cornelia Cozonac, directorul De-

13 www.lhr.md/press/73.doc

14 http://www.ijc.md/index.php?option=com_content&task=view&id=181&Itemid=86

partamentului Știri al Agenției de Stat Moldpres a acuzat public Serviciul de presă al președintelui Vladimir Voronin de exercitare a presiunilor asupra instituției pe care o reprezintă și impunere a unor texte pe care agenția a fost obligată să le difuzeze fără nici un fel de redactări. Declarațiile Corneliei Cozonac au fost făcute cu câteva zile înaintea primului tur al alegerilor locale din 25 mai trecut. Pentru aceste declarații ea a fost demisă din funcție.

13 august 2003

4. Protest împotriva opririi jurnaliștilor neloiali puterii și amestecului politicului în activitatea presei¹⁵

Correspondentul „Telerradio-Moldova” la Rezina, Victor Bunescu, a expediat recent o scrisoare Consiliului European și Comitetului Helsinki în care acuză reprezentanții Partidului Comuniștilor de „oprimare a jurnaliștilor neloiali puterii.

Potrivit lui Bunescu, două luni în urmă, fără a fi pus la curent, în calitate de corresponsent local al „Telerradio-Moldova” a fost numită o persoană „loială comuniștilor, agreată și promovată în această funcție de către deputatul comunist Serafima Borgan, liderul organizației teritoriale Rezina a PCRM”. Ca urmare a acestei numiri, funcționarii administrației publice locale refuză să-i ofere informații și să-i acorde interviuri.

Bunescu consideră că deputatul comunist se amestecă în mod abuziv în activitatea presei și în cea a administrației publice locale, eliberând din funcție orice angajat inconvenient.

Correspondentul a menționat că în ultimul timp i s-a sugerat în repetate rânduri să fie cât mai loial puterii și a fost nevoit să renunțe la realizarea reportajelor critice, deoarece acestea nu erau puse pe post.

5. Solidaritate cu jurnaliștii protestatari împotriva cenzurii de la TRM¹⁶

7 septembrie 2004

Un alt apel la solidaritate și de protest împotriva cenzurii la TRM a fost lansat de Federația Internațională a Jurnaliștilor, care au con-

15 <http://www.azi.md/news?ID=25314>

16 <http://romania.indymedia.org/ro/2004/09/443.shtml>

damnat Republica Moldova pentru atacurile asupra jurnaliștilor care protestează în favoarea Radiodifuziunii publice. Ei au solicitat autorităților moldovene să reia procesul de transformare a radiodifuzorului național în unul public și să pună capăt tuturor acțiunilor de violență față de lucrătorii din mass-media și să desfășoare o investigație deplină asupra plângerilor jurnaliștilor de la TRM.

6. Jurnaliștii împotriva cenzurii¹⁷

3 mai 2004

Peste 200 de ziarști au participat luni la un marș al solidarității, desfășurat în centrul Chișinăului, protestând împotriva constrângerilor de ordin politic și economic aplicate de putere în încercarea de a ține în frâu presa.

7. Greva foamei împotriva deciziei statului de a bloca emisiile Antenei C și a Euro TV¹⁸

2 aprilie 2004

În legătura cu greva foamei, în care au intrat mai mulți dintre angajații „Antenei C” și „EuroTV”, Uniunea Jurnaliștilor din Moldova (UJM) a lansat un apel, în care îi cheamă pe toți membrii săi „să ia atitudine și să se solidarizeze cu colegii lor, în sprijinul revendicărilor care au constituit motivul declanșării acestui gest de protest situat la limita disperării”.

Jurnaliștii au intrat în greva foamei în semn de protest fata de tergiversarea de către autorități a procesului de deblocare a emisiilor postului de radio și de televiziune.

8. Jurnaliștii protestează împotriva cenzurii¹⁹

28 iulie 2004

Peste o sută de jurnaliști de la Chișinău, angajați ai posturilor naționale de radio și televiziune, au ocupat la 27 iulie biroul președintelui Companiei de Stat „Teleradio Moldova”, Ilie Teleşcu, cerând demisia acestuia.

Ei au acuzat conducerea radioteleviziunii că, sub pretextul transformării instituției în una pu-

blică și reangajării întregului personal, a recurs la epurarea ziarștilor incomozi pentru actuala putere comunistă. Într-o declarație, adoptată ad-hoc de protestatari, se subliniază că la Compania „Teleradio Moldova” a început o adevărată vânătoare a ziarștilor care s-au opus constant cenzurii și s-au alăturat protestelor anticomuniste de proporții din 2002.

În ultimii doi ani, conflictele între angajații Companiei „Teleradio Moldova” și administrația acesteia s-au ținut lanț. Potrivit jurnaliștilor, ele sunt generate de tentativele camuflante ale puterii de a prelua controlul total asupra instituției. /BBC/

9. Protest în susținerea politicii editoriale²⁰

3 februarie 2004

Ziarștii de la publicația „Accent” au demisionat

Echipa ziarului „Accent” a decis marți să demisioneze în bloc din motivul „schimbării politicii editoriale - din una democratică și nonconformistă, în una aservită puterii”.

Ziarista Ileana Rusu a comunicat că principalele motive care i-au determinat pe jurnaliști să demisioneze au fost „cenzura foarte dură, pe care o impunea noul redactor-șef prin retragerea unor materiale, prin schimbarea titlurilor, prin omiterea unor nume destul de importante din materialele scrise etc”.

28 aprilie 2009

Redacția ziarelor Timpul, Ziarul de Garda și Jurnal de Chișinău protestează împotriva ingerinței MAI în politica editorială a ziarelor

„La sfârșitul săptămânii trecute, trei ziare libere - TIMPUL, „Ziarul de Gardă” și „Jurnal de Chișinău” - au primit solicitări din partea Ministerului de Interne prin care li se cere să probeze afirmațiile publicate cum că organele de forță ar fi maltratate participanți la protestele de după alegeri. Între altele, se menționează: „Urmare a evenimentelor din 06-08 aprilie 2009 din mun. Chișinău, Ministerul Afacerilor Interne este îngrijorat de conținutul unor articole publicate în

17 <http://www.basa.md/?a=p&b=fot&c=view&id=364>

18 <http://www.azi.md/news?ID=28898>

19 <http://www.deca-press.net/moldovaworld/stiri.php?p=560>

20 <http://old.azi.md/news?ID=27686>

cotidianul „Timpul” și consideră că acestea nu corespund adevărului, fapt ce condiționează înformarea eronată și tendențios negativă a publicului, conțin învinuiri nejustificate și destul de serioase în adresa poliției, precum și afectează grav reputația profesională a angajaților organelor afacerilor interne, care-și exercită corect și legal atribuțiile de menținere a ordinii publice și asigurării securității cetățenilor”.

Cenzura internă

Există multe exemple de solidarizare a breslei de jurnalism în Republica Moldova pe probleme legate de imixtiunea statului, libertatea de exprimare sau îngrădirea dreptului jurnaliștilor de a-și exercita liber profesia.

Însă, aproape nu există cazuri de solidarizare care privesc apărarea drepturilor economice și sociale. Acest lucru se întâmplă din cauză că atunci când e vorba despre apărarea dreptului jurnaliștilor de a-și exercita liber profesia, fără cenzură și imixtiuni de orice ordin, inclusiv politic, avem de a face cu un conflict „extern” care presupune apărarea jurnalistului de agresiuni din afara redacției. În fața unei probleme externe, angajatorul e solidar, de regulă, cu angajatul. În cazul unei acțiuni de „protecție externă”, jurnalistul nu riscă să-și piardă locul de muncă sau salariul. E altceva când este vorba de a apăra drepturile în fața angajatorului. Atunci angajatul își riscă, în primul rând, locul de muncă.

O problemă deosebită o reprezintă independența jurnalistului în cadrul propriei redacții. În practică se pot întâlni mai multe situații: solicitarea făcută de către redactorul - șef și acceptată de către ziarist, de a lucra pe un salariu mai mic în locul unui alt coleg; modificările făcute de redactorul-șef, redactorii responsabili de număr sau pagină și de editorii coordonatori în articolele sau emisiunile reporterilor sau redactorilor în ideea de a sublinia aspecte contrare realității; cerința venită din partea unui șef din redacție, acceptată de jurnalist, de a scrie despre un anumit eveniment și de a insista pe unele aspecte din relatări, idei aflate în contradictoriu cu convingerile proprii ale omului de presă.

De cele mai dese ori, jurnalistul, confruntându-se cu această problemă, tace și rabdă pentru că de cele mai multe ori știe că nu-și mai găsește loc la altă publicație, dacă este concediat de redactorul - șef. Această stare depinde și de numărul mic al jurnaliștilor bine pregătiți, deși numărul lor este în creștere.

Mediul ideal în care jurnaliștii s-ar simți încurajați să fie solidari ar trebui să posede următoarele caracteristici:

1. O economie de piață funcțională;
2. Structuri media sănătoase din punct de vedere economic și transparente;
3. Jurnaliști bine pregătiți, capabili să apere drepturile cetățeanului, dar în egală măsură și drepturile lor;
4. Un management profesionist al presei.

Studiu de caz: Solidarizarea jurnaliștilor într-un sindicat²¹

Până în prezent jurnaliștii așa și nu au un sindicat care să le apere drepturile și interesele. O tentativă de a se uni într-un sindicat au avut-o reporterii de la Agenția de presă Info Prim-Neo în anul februarie 2009 - august 2009.

Motivul care i-a determinat pe jurnaliști să se unească a fost ne-respectarea de către patron a obligațiilor de plată a salariilor. Cei 5 membri fondatori au înregistrat sindicatul, ca parte componentă a sindicatelor lucrătorilor din cultură. Au urmat negocieri foarte dure dintre salariați și patron, cu cerința ca celor din urmă să li se respecte drepturile. Rezultatul acestor negocieri a fost stabilirea unei date fixe de plată a salariilor.

Din nefericire au urmat o serie de constrângeri din partea patronului, ceea ce i-a determinat pe reporteri să demisioneze. După jumătate de an de activitate, sindicatul a fost desființat.

21 <http://ijc.md/bulmm/2010iunie/iunie2010rom.pdf>

II. AUTO-REGLEMENTAREA MASS-MEDIA

Onestitatea, veridicitatea informației, obiectivitatea și imparțialitatea sunt criteriile esențiale de etică profesională în munca unui jurnalist, dar și criteriile unui jurnalism cu succes. O democrație nu poate funcționa fără funcția de control a mass-media.

Dar cine controlează mass-media? Cine controlează cum se aplică etica jurnalistică? Presiunea economică în redacții provoacă fuga după senzațional, cauzată la rândul ei de lipsa de timp pentru investigații jurnalistice ample, când produsul jurnalistic oferit este deseori un gen de *fast food* oferit de *fast thinkers*; profesionalizarea companiilor și a politicienilor și consolidarea structurilor PR duce în cele din urmă la „declinul moral al industriei”, constatat tot mai des de reprezentanții Consiliilor de presă din diferite țări.

O înăsprire a legislației este problematică, deoarece statul trebuie să protejeze libertatea de informare. Cu cât mai strictă este reglementarea din partea statului, cu atât mai puternic este pericolul cenzurii. Prin urmare, legile trebuie să permită și suficientă libertate pentru mass-media. Din această libertate apare pentru jurnaliști și companiile mass-media responsabilitatea pentru a defini propriile criterii și norme etice: în sens moral de „bun” și „rău” sau, formulat în categorii de responsabilitate etică, ceea ce este „de dorit” și „nu este de dorit”.

Responsabilitatea etică este o construcție complexă și este compusă din:

- **Etica individuală:** responsabilitatea individuală a fiecărui jurnalist. „Conștiința” lui profesională este rezultatul socializării, abilităților, posibilităților, experienței și motivației sale personale și profesionale.

- **Etica instituțională:** responsabilitatea companiilor media, care se reflectă în reguli formale (de exemplu, statutul editorial, coduri de conduită) și regulile neformale. Criterii etice sunt, de asemenea, un mijloc de asigurare a calității.

- **Etica profesională:** care este responsabilitatea întregii industriei mass-media.

- **Etica publicului:** un public care are o competență mediatică înaltă, care judecă, selectează și negociază, poate influența conținuturile mass-media pozitiv, cum o fac de ex. Media Watch Dog Groups din SUA, sau bildblog. de în Germania (un blog al jurnaliștilor, unde în fiecare zi ia sub lupă informația publicată în ziarul “Bild”).

La nivel de etică profesională și corporativă, în majoritatea democrațiilor occidentale există forme de auto-reglementare, în care întreaga industrie pune în aplicare normele etice prin intermediul Consiliilor de presă. Aceste instituții intervin atunci când deși nu există încălcări penale, sunt încălcate principiile eticii jurnalistice. Totodată, Consiliile de presă asigură continuitatea și „țin la suprafață” discursul despre normele etice ale jurnalismului.

Cele mai importante întrebări pentru a conceptualiza un sistem de auto-reglementare sunt: cine este responsabil? în fața cui? cu ce scop? cum? și cu ce scop final?

Cine este responsabil? Se aplică auto-reglementarea jurnaliștilor sau instituțiilor de presă? Jurnaliștii care se angajează individual să respecte un cod etic și care se străduiesc să practice un jurnalism etic sunt responsabili

în fața propriei conștiințe și pot fi trași la răspundere de colegi, în funcție de standardele acceptate de asociația profesională sau de sindicatul de care aparțin. Auto-reglementarea nu se referă doar la jurnaliști – ea trebuie să îi includă și pe toți cei care sunt răspunzători și care, uneori, decid în mod direct conținutul publicațiilor – adică pe editori de presă. Cu alte cuvinte, etica poate fi pusă în practică de jurnalist și poate fi îndrumată de breaslă, dar pentru o responsabilitate reală, reglementarea trebuie să opereze la nivel de sector, iar fiecare instituție media trebuie să adere la standardele și mecanismele de implementare relevante.

Cum și de către cine pot fi media trase la răspundere - reprezintă întrebări complexe și duc la soluții diverse în diferite țări, condiționate de mulți factori, cum ar fi istoria libertății presei, condițiile economice ale industriei de media și cadrul legal și politic în care activează mass-media. Ar trebui ca un sistem de auto-reglementare să îi cuprindă doar pe jurnaliști, editori și proprietari de media? Sau ar trebui să-i includă și pe reprezentanții publicului?

Ce fel de sancțiuni ar trebui să existe pentru încălcări ale standardelor asumate de jurnaliști și instituții de presă?

În cele mai multe dintre țările democratice, există Consiliu de presă național la care oamenii pot depune plângeri împotriva unui ziar sau a unui post TV sau radio. Unele consilii sunt formate doar din reprezentanți ai organizațiilor mass-media.

Motivul pentru care aceste instituții se limitează la a avea doar reprezentanți ai presei este parțial, pentru că se dorește protejarea independenței procesului jurnalistic. Se consideră că „străinii” ar încerca în mod natural să impună reguli rigide. Totuși, multora dintre aceste organisme le este greu să câștige încrederea publicului.

Studiu de caz

Cazul „Caroline de Monaco”:

Politicienii sau celebritățile trebuie să se aștepte la o critică mai aspră în mass-media, decât persoanele private. În acest sens, sancțiunile penale împotriva presei sunt echivalente cu cenzura. De asemenea, persoanele care se prezintă în public trebuie să se aștepte ca imaginea lor va fi dată publicității. Materialele media despre viața privată a celebrităților pot totuși încălca drepturile personale. Prințesa Caroline de Monaco a dat în judecată un șir de reviste germane pentru publicarea unor fotografii care o arată în context privat - la ciclism, cumpărături, împreună cu un prieten apropiat, sau acasă cu copiii. Într-o hotărâre din 24 Iunie 2004, judecătoria Curții Europene a Drepturilor Omului au decis în unanimitate că fotografiile care au fost filmate secret nu pot fi publicate fără preaviz. Este necesar de aceea întotdeauna un echilibru între protecția vieții private și Articolul 10 din Convenție, care garantează libertatea de exprimare.

2.1. Auto-reglementarea mass-media în Germania

Piața mediatică din Germania este cea mai mare din Europa și a cincea în lume (după India, China, Japonia și SUA). Șapte din zece germani de peste 14 ani (71,4 la sută) sau 46 milioane, citesc cu regularitate un cotidian și pot alege între 351 de titluri diferite cu un tiraj de 19,9 milioane de exemplare. La aceasta se adaugă și 5 milioane de exemplare ale edițiilor de weekend. O altă caracteristică a peisajului mediatic din Germania este multipla divizare a lui. Pe lângă „marii jucători” – concerne mass-media cum ar fi Axel Springer Verlag, Gruner + Jahr, Holtzbrinck, Grupul WAZ - există încă multe ziare regionale relativ prospere.

În același timp, ziarele luptă pentru a doua oară în acest deceniu cu piețele publicitare în cădere, precum și cu declinul pe termen lung al numărului abonamentelor. Provocările principale ale industriei sunt schimbările demografice, evoluțiile economice, globalizarea și digitalizarea.

Consiliul de presă german, *Deutscher Presserat*, primește plângeri, dar și caută să promoveze standarde profesionale înalte și luptă pentru libertatea presei. Ca multe alte consilii etice, a fost înființat ca răspuns la amenințarea reglementării prin lege. Misiunea Consiliului este formulată de către Șeful Presseratului german astfel: „Succesul Presseratului se oglindește în evitarea ca Legislativul să emită legi care ar defini limitele jurnalismului”.

În mod neobișnuit, însă, *Presseratul* este format și condus numai de jurnaliști și editori. Reprezentanți ai publicului larg și persoane din sistemul de justiție nu participă la audieri. *Presseratul* a fost înființat de editorii de presă și sindicatele jurnaliștilor germani în 1956. Cu patru ani mai devreme, guvernul de la Bonn propusese o Lege Federală a Presei care stabilea o formă de automonitorizare într-un cadru legal. Însă, în Germania postbelică exista o respingere foarte mare a oricărei forme de cenzură și propunerea a fost abandonată în favoarea unui model bazat pe Consiliul Etic Britanic din 1953.

Presseratul a publicat un Cod etic, adaptat și modernizat regulat, și oferă jurnaliștilor instruire profesională pe teme etice. Principala activitate a Consiliului este să primească și să răspundă la plângeri din partea publicului. Instituția a fost creată pe baza unei înțelegeri care a adunat 95% dintre editorii publicațiilor de presă. Prin acest acord, ziarele sunt obligate să publice hotărârile *Presseratului*, oricât de incomode ar fi. Un alt scop al *Presseratului* este protejarea libertății media și promovarea libertății informației.

Bugetul Consiliului de Presă german este de aproape 595 Mii Euro/an. Mai mult

de un sfert din acest bani vin de la Guvernul federal (178 Mii Euro) și asociațiile de sprijin (417 Mii Euro); Asociația Germană a Editorilor de Presă (Der Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger, BDZV) finanțează 75%, iar Asociația Jurnaliștilor - 25%). Printr-o lege din 1976, se asigură finanțarea federală. O finanțare mixtă împiedică manipularea, care este mai dificilă acolo unde există mai mulți finanțatori.

Consiliul de Presa German/Presserat

Structura	
Anul înființării / reorganizării	1956/1985
Instituit de	Asociația jurnaliștilor; Asociația Germană a Editorilor
Competența pentru mass-media	Presa, Internet
Rolul statului	Asigură finanțarea parțială
Resurse financiare	595.000 Euro; finanțare din partea Guvernului federal și 417.000 Asociația Jurnaliștilor (25%) și Asociația Editorilor (75%)
Structura Consiliului	
Membri	28
Termenul de validare	2 ani
Componența	14 editori, 14 jurnaliști;
Tratarea plîngerilor	
Durata procesului	Plângerea se depune timp de 1 an (după publicare) orice cetățean o poate face 6-14 săptămîni
Posibilități de sancțiune	Admonestare publică; admonestarea nefăcută publică; dezaprobare

În ciuda faptului că *Presseratul* nu încearcă să câștige mai multă legitimitate prin atragerea unor personalități din afara sectorului mass-media în deliberările sale, se bucură de mai multă încredere din partea publicului decât alte consilii etice care pretind că re-

prezintă toți partenerii. Jurnaliștii și editorii iau deciziile în serios și se apără cu entuziasm atunci când sunt criticați. De asemenea, acceptă deciziile sale. Acest lucru se datorează faptului că *Presseratul* a pus pe primul loc interesul public și și-a ghidat toate deciziile în funcție de acesta, nu după interesele media.

2.2 Consiliul de presă din Austria

Exemplul Austriei demonstrează cum dimensiunea unui peisaj mass-media influențează dezvoltarea acestuia. Într-o țară mică are loc consolidarea puterii prin intermediul rețelelor sociale dense. Totodată, Austria are un nivel extrem de ridicat de concentrare a presei, nu în ultimul rând datorită monopolului pe piața a ziarului de bulevard „Krone”.

În Austria se editează 16 ziare cotidiene (împreună cu edițiile regionale - 28). Mai mult de 75% a populației cu vârsta de peste 14 ani citește zilnic un ziar (6,9 mln). Liderul pe piața de ziare: *Neue Kronen Zeitung*, care este cel mai influent ziar în Austria, are o acoperire de 43,2%. Ziarul este în proporție de 50% în proprietatea Hans Dichand (jurnalist, editor) și 50% a concernului german WAZ (*Westdeutsche Allgemeinen Zeitung*). Pe locul doi se află ziarul „Kleine Zeitung”, cu o acoperire de 12,2 %, care este în proprietatea Styria Medien AG.

Spre deosebire de Germania, piața de publicitate regională nu este în stare să susțină presa regională.

Consiliul de Presă din Austria a fost fondat în 1961 de către editorii de ziare, Asociația Jurnaliștilor și reprezentanții sindicatului de jurnaliști. Orice cetățean putea depune o plângere la Consiliul de presă, membrii căruia, în baza Codului de onoare al presei austriece, luau decizia dacă prin publicarea materialelor sau prin comportamentul mass-media și a jurnaliștilor, a fost sau nu lezate principiile etice și, prin urmare, „rănită” reputația presei.

Deciziile erau răspândite prin intermediul Agenției der Prese Austriece (APA) și publicate la scară largă în ziare. În plus, deciziile erau publicate și în mass-media afectate. Ziarele, care au aderat aceasta forma de auto-reglementare, se făceau văzute prin amprenta unui logo așa numitul Signet. În cele din urmă, mai mult de o sută de publicații au aderat la ea. Excepția era ziarul de bulevard „Krone”. Aceasta este deja una din slăbiciunile structurale ale abordării fostului Consiliului de presă: nu exista nicio obligație de a participa, o structură juridică obligatorie și baza legală pentru instituția de presă a Consiliului. Stabilirea și menținerea pe parcursul anilor a fost determinată în principiu de angajamentul personal; Consiliul era prea dependent de parteneriatul social, fapt care a dus la eșuarea ideii în anul 2002.

De altfel, în noiembrie 2010, Uniunea Jurnaliștilor din Austria, Asociația ziarelor austriece, Asociația Editorilor, Asociația Presei, Asociația mass-media regionale în Austria precum și Clubul de Presă „Concordia” au propus să fie reînființată structura de auto-reglementare pentru presa din Austria. Din ianuarie 2011 există în Austria un nou Consiliu de Presă.

Consiliul de Presă din Austria

Structura	
Anul înființării / reorganizării	1961-2001; 2010
Instituit de	Asociația jurnaliștilor; Asociația Editorilor
Competența pentru mass-media	Presa, inclusiv edițiile on-line
Rolul statului	Niciun rol
Resurse financiare	25.000 Euro (50% de finanțare din partea Asociației Editorilor și 50% din partea Asociației jurnaliștilor)
Structura Consiliului	
Membri	24 membri;
Termenul de validare	2 ani
Componenta	12 editori, 12 jurnaliști;
Tratarea plângerilor	

Durata procesului	Plângerea se depune timp de 3 luni (după publicare) orice cetățean o poate face 6-14 săptămâni
Posibilități de sancțiuni	Admonestare publicată

2.3. Auto-reglementarea mass-media în Suedia

Consiliul de Presă suedez (*Presses Opinionsnaemnd*, pe scurt *PON*) a fost înființat în 1916 și este cel mai vechi din lume. În 1969, a fost creat biroul Ombudsmanului Presei (*Allmaenhetens Pressombudsman* sau *PO*). Conform tradiției suedeze, ombudsmanul era un fel de angajat al primăriei care se ocupa de cazuri ciudate. Organizațiile de presă nu au niciun fel de influență asupra alegerii și numirii acestora. Dacă *PO* consideră că plângerea este serioasă, ea va fi judecată de Consiliul de presă. Ombudsmanul nu rezolvă astfel de probleme. Dacă *PO* respinge cererea, reclamantul are dreptul să facă apel la Consiliu împotriva deciziei ombudsmanului. Dacă vreodată reclamații sunt nemulțumiți de proces, pot merge în justiție. Plângerea este gratuită pentru cetățeanul obișnuit, dar dacă un ziar este găsit vinovat de încălcarea normelor profesionale, trebuie să plătească o amendă administrativă și să publice decizia.

PON primește în jur de 350-400 de plângeri pe an. Cele mai multe sunt despre nerespectarea dreptului la intimitate și despre felul în care sunt reflectate procesele penale. În ultimii ani, 30% sunt trimise Consiliului de presă și abia 10- 15% dintre plângerile totale duc la decizii critice din partea Consiliului. *PO* își bazează deciziile pe Codul Etic Suedez, dar are dreptul să interpreteze ce anume poate fi considerat etic.

Ombudsmanul este angajatul unui comitet finanțat de Clubul de Presă, Asociația Editorilor de Ziare din Suedia, Asociația Editorilor de Reviste din Suedia și Sindicatul

Jurnaliștilor din Suedia. Contribuția lor este proporțională cu veniturile.

Ca urmare a abordării *PON*, lipsesc din presa suedeză relatările senzaționale și scandaloase pe care le regăsim în media de pretutindeni. Suedezilor le plac ziarele și fără așa tip de știri. Totodată, tirajele sunt mai ridicate decât în țări în care intimitatea este mai puțin protejată.

Consiliul de Presă Suedez

Structura	
Anul înființării / reorganizării	1916/1969
Instituit de	Asociația jurnaliștilor; Asociația Editorilor
Competența pentru mass-media	Presă, inclusiv edițiile on-line
Rolul statului	Niciun rol
Resurse financiare	573.000 Euro;
Structura Consiliului	
Membri	18 membri;
Termenul de validare	2 ani
Componenta	14 editori, 14 jurnaliști;
Tratarea plângerilor	
Durata procesului	Plângerea se depune timp de 3 luni (după publicare) orice cetățean o poate face 6-14 săptămâni
Posibilități de sancțiuni	Admonestare publică; admonestarea nefăcută publică; dezaprobare; amenzi (1.100 Euro pentru publicații cu tiraj până 10.000 Ex. Și 2.700 Euro pentru publicații cu tiraj mai mare)

2.4. Auto-reglementarea presei în România

Discuțiile privind etica și auto-reglementarea media în România au apărut ca răspuns la câteva inițiative legislative și incidente din ultimii ani, în care a fost evidentă tendința elitelor politice de a controla mass-media.

Lipsa de respect pentru o presă liberă și independentă a fost demonstrată în mai multe cazuri în care presiunile au fost extinse chiar asupra conducerii instituțiilor media private și publice.

Convenția Organizațiilor de Media (COM) a fost creată în 2001 sub forma unei coaliții informale de 35 de asociații profesionale. Două ONG-uri, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) și Agenția de Monitorizare a Presei (AMP) asigură secretariatul și, într-o anumită măsură, conducerea COM, deși ele nu sunt membre ale Convenției. Înființarea COM a fost facilitată de adoptarea unor strategii comune de luptă în numele comunității jurnalistice pe o gamă largă de subiecte, cum ar fi calomnia, protecția surselor și dreptul la replică. Statutul Jurnalistului și Codul Deontologic au fost adoptate în iulie 2004.

Statutul are ca scop să definească relația jurnalistului cu societatea: declară profesia independentă și liberă și oferă o definiție liberă a jurnalistului ca fiind o persoană care exercită dreptul la liberă exprimare și a cărui principală sursă de venit vine din activități jurnalistice, fie ca angajat, fie ca freelancer, indiferent de mediu (online, presă scrisă, audiovizual, etc). Conform celor care au scris statutul, acesta nu are intenția de a impune ori de a reglementa această definiție, ci doar de a clarifica felul în care COM vede profesia de jurnalist.

Codul Deontologic este considerat o parte integrantă a Statutului Jurnalistului și stipulează rolul, comportamentul profesional, drepturile și obligațiile jurnalistului. Codul include o definiție a interesului public ca fiind – printre altele – orice problemă care afectează existența comunității, felul în care guvernul, autoritățile și instituțiile statului funcționează, administrarea puterii și a informației privind încălcările drepturilor omului. Secțiunea despre comportamentul profesional acoperă relatarea despre delict (prezumția de nevinovăție), respectarea vie-

ții private, respectarea intereselor minorilor, victimelor accidentelor, precum și obligația jurnalistului de a evita discriminarea de orice fel, de a separa fapta de opinie, de a face eforturi pentru a prezenta punctele de vedere ale tuturor celor implicați și de a păstra confidențialitatea surselor. Codul se referă și la corupție și conflict de interese și pune responsabilitatea dreptului la replică pe umerii jurnalistului, recomandând corecția imediată a erorilor și publicarea de scuze atunci când e necesar. Drepturile jurnalistului includ dreptul de a invoca clauza de conștiință, adică să refuze orice activitate jurnalistică pe care o consideră împotriva principiilor etice sau împotriva propriilor principii și de a refuza să solicite contracte de publicitate pentru instituția la care lucrează. O clauză foarte asemănătoare a fost introdusă și în Contractul Colectiv de Muncă semnat de sindicate cu guvernul și cu patronatul în 2004. Ca urmare, această prevedere are putere de lege.

Procesul care a dus la apariția Statutului și a Codului a implicat diferite grupuri de lucru, dezbateri publice și discuții on-line între membrii COM. Marele absent de la discuții a fost Clubul Român de Presă, asociația profesională a directorilor și a redactorilor-șefi, care a refuzat să ia parte la inițiativă, deși unii dintre membrii săi au participat. CRP are propriul său Cod Etic, dar este considerat de jurnaliști ca fiind depășit și nerespectat. Deși unii directori le cer angajaților să semneze că vor respecta Codul, nu există niciun mecanism de implementare și nu s-au publicat niciodată decizii în baza Codului. Mai există alte asociații în România care au propriul Cod Etic. Unul dintre cele mai avansate și mai funcționale este cel al Asociației Ziaristilor Maghiari din România. Inițiativa COM reprezintă însă prima tentativă de a elabora un mecanism de autoreglementare care să depășească organizarea fragmentată a profesiei.

Deocamdată nu există propuneri concrete de înființare a unei Consilii de presă unic, pentru că atâta vreme cât Codul nu este sufi-

cient de cunoscut și acceptat în comunitatea de media, o asemenea comisie s-ar lupta mai mult să își afirme legitimitatea.

2.5. Consiliul de presă din Republica Moldova

Recent, 60 de instituții și asociații mass-media din R. Moldova și-au asumat respectarea principiilor etice și profesionale prevăzute în redacția nouă a „Codului deontologic al jurnalistului din Republica Moldova”. Noul „Cod deontologic” a fost elaborat de Consiliul de presă din Moldova în cadrul unui program comun al Consiliului Europei și Uniunii Europene privind susținerea democrației în Moldova.

Documentul a fost elaborat de experți media ai CoE în baza textului „Codul principiilor de etică profesională (Codul deontologic) al jurnalistului din Republica Moldova”, adoptat în 1999 de Uniunea Jurnaliștilor. La redactarea documentului autorii au ținut cont de noile tendințe în dezvoltarea mass-media și recomandările instituțiilor internaționale privind etica jurnalistică.

Consiliul de Presă din R. Moldova, ca structură independentă de auto-reglementare a presei, a fost fondat la 1 octombrie 2009 de către 6 asociații (instituții):

- Asociația Presei Independente (API);
- Centrul pentru Jurnalism Independent;
- Comitetul pentru Libertatea Presei;
- Uniunea Jurnaliștilor din Moldova;
- Centrul de Resurse al Organizațiilor Neguvernamentale pentru Drepturile Omului din Moldova „CREDO”;
- Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” .

Obiectivele:

- sporirea responsabilității presei din Republica Moldova față de cititori prin promovarea respectării standar-

delor profesionale și a deontologiei jurnalistice;

- soluționarea litigiilor dintre cititori și publicații privind materialele jurnalistice publicate;
- cultivarea culturii dialogului și respectului reciproc între presă și consumatorii de media;
- promovarea jurnalismului de calitate și sporirea credibilității mass-media.

Funcția de bază a Consiliului de Presă o reprezintă examinarea plângerilor care se referă la activitatea editorială a ziarelor și revistelor editate în Republica Moldova, cu acoperire națională, regională și locală, agențiilor de știri, edițiilor web ale acestora, portalurilor informaționale. De asemenea, Consiliul de Presă elaborează recomandări de consolidare a standardelor profesionale în presa din Republica Moldova, elaborează propuneri de politici publice mass-media și desfășoară campanii de promovare a jurnalismului responsabil.

Consiliul de Presă este o structură reprezentativă, formată din 9 membri, inclusiv 4 membri care reprezintă mediul jurnalistic (dintre care 2 membri reprezintă publicațiile regionale, inclusiv unul – publicațiile din autonomia teritorial-administrativă Gagauz Yeri), iar 5 membri ai Consiliului reprezintă mediul consumatorilor de media.

Consiliul de Presă își desfășoară activitatea conform Regulamentului de activitate, aprobat de către fondatori.

Selectarea membrilor Consiliului de Presă are loc conform Regulamentului de selectare a membrilor, aprobat de către fondatori.

Structura	
Anul înființării / reorganizării	2009
Instituit de	<ul style="list-style-type: none"> • Asociația Presei Independente (API); • Centrul pentru Jurnalism Independent; • Comitetul pentru Libertatea Presei; • Uniunea Jurnaliștilor din Moldova; • Centrul de Resurse al Organizațiilor Neguvernamentale pentru Drepturile Omului din Moldova „CREDO”; • Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul
Competența pentru mass-media	Presa scrisă, Internet, radio, TV, on-line
Rolul statului	Asigură finanțarea parțială, potrivit Regulamentului. Deocamdată, Consiliul de presă activează din donații externe.
Resurse financiare	Donații, programe și proiecte finanțate de organizații naționale și internaționale finanțatoare, alocații din Bugetul de Stat, alocații din partea fondatorilor, alte surse legale
Structura Consiliului	
Membri	9 membri
Termenul de validare	2 ani
Componența	4 membri care reprezintă mediul jurnalistic (dintre care 2 membri reprezintă publicațiile regionale, inclusiv unul – publicațiile din autonomia teritorial-administrativă Gagauz Yeri), iar 5 membri ai Consiliului reprezintă mediul consumatorilor de media
Tratarea plângerilor	
Durata procesului	Cererile se depun 3 săptămâni după publicare
Posibilități de sancțiune	Admonestare publică; admonestarea nepublică; dezaprobare

Studii de caz

Biroul UNICEF din Moldova a solicitat Consiliului de Presă să se autosesizeze pe cazul mediatizării abuzului asupra unei fetei

de 13 ani din Sângerei. Fetița era pedepsită cu regularitate și abuzată de mama ei, care o pedepsea, punând-o să stea cu genunchii într-un lighean cu porumb.

Diferite surse mass media au relatat despre acest subiect în mod diferit: bunăoară, Publika TV a avut grijă și a protejat fetița. PRO TV Chișinău a relatat despre același subiect, arătând fața acestei fete care se afla într-o situație jenantă.

UNICEF a solicitat Consiliului de Presă să-i determine pe jurnaliștii de la PRO TV să aibă grijă, cel puțin pe viitor, cum prezintă cazurile în care sunt implicați copiii în situații jenante, în așa fel încât drepturile acestora să nu fie lezate.

La ședința din 6 mai 2010, Consiliul de Presă din R. Moldova a examinat reportajele plasate pe site-ul www.protv.md. Membrii Consiliului de Presă consideră că, prin publicarea acestor reportaje, au fost aduse grave atingeri dreptului acestui copil aflat într-o situație jenantă la protecția identității. De asemenea, realizatorii reportajelor nu au ținut cont de normele deontologice care indică utilizarea diferitor forme de protecție a victimelor, în special a minorilor („blurring”, filmarea din spate, mozaic în fotografii etc.).

Decizia Consiliului de presă:

Stimate domnule Director,

Consiliul de Presă Vă solicită să dispuneți aplicarea măsurilor de protecție a drepturilor minorei Tatiana Ciobanu în reportajele plasate pe site-ul postului de televiziune Pro TV Chișinău. De asemenea, Vă sugerăm să examinați acest caz în colectivul redacțional pentru a evita situații similare pe viitor, păstrându-vă reputația de instituție mass-media profesionistă și responsabilă. Vă vom fi recunoscători dacă ne veți informa despre acțiunile întreprinse urmare a prezentei scrisori.

Vă asigurăm că, în activitatea sa, Consiliul de Presă din R. Moldova se conduce de principiile transparenței, imparțialității, echidistanței și promptitudinii.

III. ANALIZA ACȚIUNILOR DE SOLIDARITATE CU COLEGII DE BREASLĂ ȘI PROTESTE PENTRU APĂRAREA LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE

De la formarea Republicii Moldova până în prezent au fost organizate diferite acțiuni de protest cu privire la încălcarea dreptului la informare și exprimare. Acțiunile respective au fost organizate atât de reprezentanții mass-media, cât și de organizațiile societății civile, având mai mult sau mai puțin efect. Acțiunile erau adresate instituțiilor statului care sunt obligate conform legislației să apere aceste drepturi. Trebuie de menționat că în timpul guvernării comuniste (2001-2009) acțiunile de protest au fost mai multe la număr comparativ cu perioada de până la 2001²².

Într-un stat democratic libertatea mass-media nu poate fi pusă la îndoială. Cu certitudine, există o tentație foarte mare din partea politicului de a supune mass-media, însă în spațiul post-sovietic acest fenomen a cunoscut o evoluție specifică. Aici reprezentanții mass-media, precum și reprezentanții organizațiilor societății civile au fost impuși să supraviețuiască și să protesteze din cauza unor atacuri la libertatea de exprimare și libertatea de informare a cetățenilor. În pofida unui cadru juridic de reglementare a activității mass-media în mare parte conform principiilor democratice de edificare a societății, implementarea lui are loc cu mari deficiențe, semnalate de-a lungul timpului atât de experți și instituții naționale, cât și de experți și organisme internaționale.²³

Analiza cazurilor de abuz, expuse în *Car-*

22 Cartea neagră a mass-media moldovenești, 2011.// www.viitorul.org/public/3298/ro/STUDIUL_cartea_neagra.pdf

23 Studiul: „Evaluarea situației mass-media din Republica Moldova – e posibilă reflectarea liberă și corectă a campaniei pentru alegerile parlamentare 2009?”, IJC, 2009, p. 11.

tea neagră a mass-media moldovenești, precum și în prezenta lucrare, relevă că jurnaliștii au utilizat diferite forme de reacție la abuzurile asupra dreptului de informare și exprimare.

Cea mai des aplicată metodă este cea de protest exprimată în diferite forme: declarații de protest ale instituțiilor media sau ale organizațiilor neguvernamentale, conferințe de presă, demisionări în masă (Cazul demisionării jurnaliștilor de la agenția *Moldpres* etc.), dar și acțiuni de protest mai hotărâte, de stradă, ca pichetarea unor instituții publice (pichetarea de către jurnaliștii Holdingului Euronova Media Grup a sediilor Parlamentului și CCA în semn de protest față de abuzurile CCA), marșuri de protest (organizate în cadrul Zilelor Libertății Presei, care se desfășoară pe parcursul lunii mai, de către Centrul pentru Jurnalism Independent, susținut de mai multe organizații media și jurnaliști). Constatăm și existența unor proteste mai tranșante, ar părea că disperate, dar foarte bine orientate către un scop anumit - greva foamei (greva foamei de la postul de radio *Antena C* în primăvara 2004, greva foamei din fața *Teleradio-Moldova* în toamna 2004, etc.).

Însă, cele mai răsunătoare acțiuni ale instituțiilor de media pentru apărarea drepturilor sale au fost intentarea unor procese de judecată, sau adresarea la CEDO cu privire la încălcarea dreptului la libera exprimare în cazul în care prin intermediul justiției se încerca limitarea exprimării acestor organe ale mass-media. Trebuie să menționăm că

această metodă a fost des aplicată de către de către instituțiile media naționale cu suportul ONG-urilor media, care ajungeau până la CEDO în final. Mai puțin și-au susținut argumentele în instanțele de judecată mass-media locale.

Dacă prin intermediul declarațiilor de protest instituțiile neguvernamentale de media încercau să atragă atenția instituțiilor europene, adică obținerea unei presiuni asupra autorităților publice moldovenești să se comporte democratic, atunci procesele de judecată reprezintă calea juridică de a impune să fie respectate drepturile înscrise în Constituție.

Dacă declarațiile de protest publice ale instituțiilor mass-media ținteau informarea și obținerea unui răspuns sau reacții rapide, atunci procesele de judecată necesitau timp. Timpul, în condițiile unei presei independente fragile din punct de vedere economic nu este chiar în folosul organelor mass-media din Moldova. De regulă, **autoritățile și organele de drept** au ignorat apelurile organizațiilor neguvernamentale mass-media privind asigurarea respectării întocmai a dreptului la libera exprimare și pedepsirea celor care au comis abuzuri împotriva jurnaliștilor și a presei, care au îngădit accesul jurnaliștilor la informația și **evenimentele de interes public**. Organele de drept din Republica Moldova nu numai că au ignorat demersurile în **legătură cu cazurile tot mai numeroase de încălcare a libertății presei și libertății de exprimare**, de îngădire a accesului la informație, ci și au inițiat ele însele acțiuni care cad sub incidența legilor ce apără aceste drepturi.²⁴

În urma analizei cazurilor de încălcare a libertății mass-media în R. Moldova, putem concluziona că un rol definitoriu pentru evoluția lucrurilor pe un făgaș democratic îl are mediul extern, ceea ce vorbește despre fragilitatea democrației în R. Moldova în perioada guvernării comuniste. În o asemenea situație, este dificil de a ști care ar fi cea

24 Memoriu privind libertatea presei în Republica Moldova, 3 mai 2007 – 3 mai 2008 // Mass-media în R. Moldova, iunie 2008, Centrul Independent de Jurnalism. www.cij.md p. 38-39.

mai eficientă metodă de protest aplicată: o simplă declarație de protest sau un proces de judecată? În condițiile unei fragilități democratice, era mult mai rațional să cauți dreptatea în exteriorul țării, la instituțiile europene, decât să mergi pe cale judiciară. Menționez acest lucru pentru a arăta că mass-media independente din Moldova într-adevăr i-a fost dificil după 2001, recurgând la diferite metode de protest, uneori alternându-le sau utilizându-le concomitent.

În aceste condiții, este foarte importantă solidarizarea breslei jurnalistice. În contextul aplicării favorurilor politice de către guvernare s-a iscat o divizare între jurnaliștii afiliați puterii și cei neafiliați, independenți. Cei afiliați lustruiau imaginea partidului de guvernământ, iar jurnaliștii independenți, fideli unor principii etice, se confruntau cu diferite piedici impuse artificial de autoritățile statului. Solidarizarea în aceste condiții a avut un rol fundamental pentru supraviețuirea mass-media neafiliată în acțiunile sale de protest față de încălcarea libertății mass-media în Moldova. Solidarizarea în jurul organizațiilor neguvernamentale de media a constituit un suport pentru dezvoltarea și supraviețuirea unei mass-medii libere în Moldova (susținere oferită în cadrul Asociației Presei Independente, Centrul pentru Jurnalism Independent, Uniunii Jurnaliștilor din R. Moldova etc.).

Un caz deosebit, dar nu inedit, de încălcare a dreptului pentru mass-media libere și independente în R. Moldova, în care au fost aplicate mai toate metodele de protest a fost cenzura la radiodifuzorul public. O analiză a acestui caz ne va permite să observăm metodele de protest însușite de jurnaliști și nu numai, de solidarizare, acțiuni care în final au adus la un anumit rezultat – recunoașterea existenței cenzurii la radiodifuzorul public și încetarea implicării politice în politica editorială. Deși a fost depusă o cerere la CEDO în acest sens, abia în septembrie 2009 a fost adoptată o hotărâre în acest caz de către judecătorii Curții Europene a Drepturilor Omului.

Cazul existenței cenzurii la radio-difuzorul public

Despre existența cenzurii la Compania Teleradio Moldova a început să se vorbească după venirea Partidului Comuniștilor la putere după alegerile de la 25 februarie 2001. Din grila de programe au început să lipsească emisiunile de sinteză, dezbaterile, analizele și talk-show-urile cu participarea specialiștilor, analiștilor precum și a oamenilor politici aflați în opoziție. Redactorii modificau textul reportajelor omițând termeni ca „român”, „limba română”, „Basarabia”, „istoria românilor”, „regim totalitar” etc.

În 2002, în toiul revoltelor anticomuniste conduse de partidele de opoziție, jurnaliștii de la Teleradio Moldova au declanșat grevă japoneză, cerând înlăturarea cenzurii de la instituțiile mass-media guvernamentale.

La 25 februarie 2002, 331 de angajați ai TVM au semnat o declarație de protest împotriva cenzurii, iar la 27 februarie 2002 a fost ales un Comitet de Grevă. Comitetul de Grevă a prezentat conducerii TVM și Guvernului o listă de revendicări cu privire la abolirea cenzurii de la Televiziunea și Radioul Național.

Unul după altul, liderii mișcării greviste au început să fie concediați din funcțiile lor prin diferite metode și să fie supuși sancțiunilor disciplinare. În martie și aprilie 2002, liderii Comitetului de Grevă au fost interogați de către anchetatori cu privire la protestele organizate de ei în fața clădirii Companiei.

La 7 iunie 2002, Președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, a făcut o declarație de presă cu privire la Companie. El și-a exprimat rezervele față de Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr. 1280 (2002), care a cerut autorităților Republicii Mol-

dova să transforme Compania de Stat „Teleradio-Moldova” într-o companie publică, însă a declarat că, în calitate de Președinte, el va trebui să fie de acord, dacă o astfel de schimbare va avea loc.

La 26 iulie 2002, Parlamentul a adoptat Legea nr. 1320-XV cu privire la instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova”, prin care Compania de Stat „Teleradio-Moldova” a devenit o Companie Publică. În conformitate cu noua lege, angajații vechii Companii de Stat trebuiau să treacă o procedură de selecție pentru a fi angajați la Compania Publică. Nicio persoană din Comitetul de grevă care au lucrat în cadrul Departamentului Actualități nu a fost confirmată în funcție și nici majoritatea persoanelor care au fost active pe parcursul grevei din 2002.

În pofida Rezoluțiilor APCE din 24 aprilie și 26 septembrie 2002 autoritățile statului nu și-au onorat angajamentele asumate în fața Consiliului Europei. Astfel, Compania „Teleradio-Moldova” nu a fost transformată în instituție publică, iar cenzura din mass media guvernamentală, inclusiv radio-televiziunea de stat a continuat.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a admis la 19 martie 2002 examinarea unei cereri a comitetului de grevă al angajaților Companiei de stat „Teleradio-Moldova”. În cererea prezentată la CEDO, comitetul de grevă acuza autoritățile statului de lezarea dreptului la libertatea de expresie, prevăzut în art.10 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului. La 7 martie 2006 au fost organizate audieri publice asupra acestui caz de către Curte.

Abia la 17 septembrie 2009, Curtea a constatat că în perioada cuprinsă între februarie 2001 și septembrie 2006 a existat o tendențiozitate considerabilă vizavi de descrierea activităților Preșe-

dintelui și a Guvernului în cadrul știrilor și a altor programe de la postul de televiziune TRM, cu o oportunitate insuficientă pentru reprezentanții partidelor de opoziție de a avea acces la televiziune pentru a-și expune viziunile sale, de asemenea existând o politică de restricționare a disputelor sau menționarea unor anumite teme de discuție, fiind considerate sensibile din punct de vedere politic sau care ar putea răsfrânge negativ asupra guvernării.

Despre acțiunile de solidarizare și demersurile de protest ale jurnaliștilor referitor la acest caz au fost menționate mai sus la ***STUDII DE CAZ: Independența editorială și protestele jurnaliștilor din R. Moldova împotriva cenzurii de stat.***

O analiză minuțioasă asupra acestui caz ne spune că rolul hotărâtor în obținerea unor rezultate de către jurnaliștii moldoveni îl aveau Consiliul Europei și ulterior Uniunea Europeană prin instituțiile sale. Emiterea unei hotărâri CEDO cu privire la situația de la Teleradio Moldova abia în septembrie 2009, după constituirea Alianței pentru Integrare Europeană și plecarea Partidului Comuniștilor în opoziție, vorbește despre acest lucru. Însă, pentru a determina reacția instituțiilor europene față de acest subiect erau nevoie de probe concludente: declarații de protest ale jurnaliștilor cu privire la existența abuzurilor, ale ONG-urile de media. Necesitatea existenței libertății mass-media a fost o condiție impusă autorităților moldovenești care se afla pe agenda Adunării Parlamentare a Consiliul Europei (APCE) și un punct din Planul de Acțiuni R. Moldova – Uniunea Europeană. Însă, respectivele angajamente în fața instituțiilor europene erau de natură politică, ceea ce nu a permis instituțiilor europene să se implice direct în acest subiect. Însă, prin mecanismele financiare, instituțiile euro-

pene condiționau Guvernului de la Chișinău asigurarea dezvoltării unei mass-media libere. Astfel că declarațiile de protest ale mass-media, deși nu au avut un efect direct asupra înlăturării abuzurilor asupra presei, cel puțin incomodau autoritățile în fața partenerilor externi.

Cazul Vardanean

Un alt caz care merită atenția analizei de față este cazul jurnalistului moldovean, Ernest Vardanean, arestat și condamnat la 16 decembrie 2010 de o instanță a nerecunoscutei republici nistrene de la Tiraspol la 15 ani privațiune de libertate pentru „trădare de patrie” și spionaj în favoarea Republicii Moldova.

Dacă mai sus analizăm abuzurile autorităților moldovenești asupra mass-media, de această dată trebuie să vorbim despre capacitatea autorităților R. Moldova de a-și apăra jurnaliștii la ei în țară.

Jurnalistul Ernest Vardanean a lucrat comentator la agenția rusă „Novâi reghion” (NR2), fiind cunoscut ca ziarist ce a colaborat cu ziarul „Puls” de la Chișinău. Este cunoscut ca autor al unor comentarii critice moderate la adresa regimului de la Tiraspol.

În cazul dat, autoritățile R. Moldovei fără partenerii din formatul 5+2 nu este în stare să ia anumite măsuri sigure și pașnice, fiind nevoie de angrenajul diplomatic.

Organizații media naționale și internaționale, precum și cele pentru drepturile omului au condamnat, alături de Chișinău, acțiunile administrației de la Tiraspol în cazul Vardanean, dosar ajuns și la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului.

Cazul jurnalistului reținut la Tiraspol, Ernest Vardanean a fost discutat în Comisia pentru drepturile omului din cadrul Parlamentului European, iar ambasada SUA la Chișinău se declară îngrijorată de arestarea jurnalistului Ernest Vardanean.

Procesele de judecată

În condițiile unui stat democratic, procesele de judecată ar trebui să asigure o soluție corectă în cazul unor abuzuri asupra mass-media. Conform unui studiu elaborat de Centrul pentru Jurnalism Independent din Moldova în perioada 2005-2009, au fost examinate, iar unele dosare încă se află în curs de examinare, 165 de cauze privind apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale în care în calitate de pârâți au figurat instituții mass-media din Moldova. Potrivit studiului, numărul total de cauze privind apărarea onoarei, demnității și reputației profesionale examinate de instanțele naționale s-a redus în perioada 2005-2009 comparativ cu perioada 2000-2003.²⁵

Aproape jumătate din cauzele intentate împotriva mass-media pentru defăimare s-au încheiat înainte de emiterea unei hotărâri în fond. Cei mai mulți reclamanți nu se prezintă la ședințele de judecată, deși legal citați, iar ca urmare cererile lor de chemare în judecată sunt scoase de pe rol. Potrivit autorilor studiului doar în 6 cauze privind apărarea

²⁵ Studiul „Libertatea de exprimare și defăimarea: prevederi legale și practici reale” realizat de către Asociația Presei Independente și Centrul pentru Jurnalism Independent cu susținerea financiară a Fundației SOROS-Moldova.

onoarei, demnității și reputației profesionale pârțile au recurs la soluționarea litigiului pe cale amiabilă. În ceea ce privește mass-media în calitate de pârâți, publicația periodică ce a fost acționată în instanță pentru defăimare de cele mai multe ori în perioada 2005-2009 este „Flux” cu 9 cauze, urmată de „Moldova Suverană”, „Timpul de dimineață” și „Moldavsckie vedomosti” cu câte 8 cauze, conform datelor colectate în instanțele de judecată și redacții.

Apelarea la instanțele de judecată de către mass-media în cazul abuzurilor asupra libertății presei sunt mai puține la număr, cele mai dese sunt cazurile pentru defăimare. Dezavantajul inițierii unor procese de judecată este durata lungă până la emiterea unei decizii finale pe caz.

Înainte de a reacționa la existența unor abuzuri la adresa libertății presei este necesar de a face o analiză minuțioasă a cazului, a actorilor implicați, a mediului intern și a celui extern și foarte important să facem o hartă a susținătorilor/prietenilor și a dușmanilor. În rezultatul analizei, va fi foarte ușor de a alege metoda de protest pentru a obține rezultatul urmărit (fie declarație, conferință de presă sau pichetare etc.).

IV. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Studiul de față este un efort de a prezenta exemple și practicile pozitive din arealul autohton, dar și istoriile de succes înregistrate în Uniunea Europeană, detalii care pot contribui la realizarea și întreținerea unui climat mediatic modern și democratic în R. Moldova.

În urma informației prezentate, putem spune că la capitolul asigurării unui mediul stabil pentru dezvoltarea liberă a mass-media, R. Moldova este cu mult în urma trenului european. Legislația la capitolul libertatea mass-media este imperfectă și insuficientă, lipsește stabilitatea și voința politică pentru schimbări sigure în domeniul mass-media, deși sunt și mișcări pozitive: la radiodifuzorul public cenzura a fost înlăturată, fiind puse pe prim-plan principiile etice, a fost creat un Consiliul de Presă din R. Moldova ca structură independentă de auto-reglementare a presei la 1 octombrie 2009 de către 6 asociații etc.

Menționarea cazurilor de protest și analiza acestora ne-a permis să întrezărim adevărații pași concreți care trebuie să-i facă orice instituție media sau jurnalist căruia i-a fost încălcat dreptul la informare și exprimare. Din exemplele de abuzuri asupra presei din perioada comunistă am putut vedea în urma analizei care sunt cele mai potrivite metode de acțiune și protest în diferite situații.

Ca recomandări în urma realizării prezentului studiu am putea menționa necesitatea cercetării de către instituțiile media a comportamentului altor instituții media din țară sau de peste hotare în situații asemănătoare, a experienței internaționale. Organizațiile civice de media naționale și internaționale sunt un real suport pentru instituțiile mass-media și pentru jurnaliști, iar solidarizarea cu alte instituții media în jurul principiilor etice este o adevărată pavăză împotriva abuzurilor de orice fel.

NOTE

